

»KJE SI KRT, DA BOŠ RIL?«

Prispevek Tribune k materialom za redno volilno skupščino SS LVZ

Družbenost (družbeni problem) se ne pojavlja samo v institucijah, od katerih je vsaj navidezno odvisna družba. Politični sistem je le del tiste sfere, katere rezultat je – podrejen je politiki kot načinu obstoja današnjega sveta. Gledana skozenj je politika zgolj ravnanje, politika – sredstvo, politika – metoda. Odršana je vprašanja družbenosti, če poskuša nadomestiti družbo. Kadar se politični sistem povsem odtuji, se sprevrča v državo kot klasičen proizvod razrednega boja. S tem je za revolucijo končano obdobje vic¹, razjasnjena je pot do cilja: „Kje si, krt, da boš ril!“

Program, ki nam daje možnosti za vstop v zgodovinski boj delavskega razreda za svobodo, je program revolucije, program je stvarnost, v kateri moramo znova oživiti revolucijo. Samo to je pot do programa Zveze komunistov. Kdo so tisti, ki ga sproti spreminjajo v arabesko, kdo verjame, da je krt mrtev? Kdo trdi, da je vprašanje razrednih razlik (in s tem tudi programa ZKJ) samo vprašanje reforme? S smrtjo Programa je mrtva tudi Zveza komunistov.

Razmerje države do družbe je vzporedno razmerje ideologije do prakse. Samoupravljanje smo sprejeli kot program, ki je sposoben izreči kritiko tako državi (ekonomskemu sistemu, socialnemu sistemu, kulturnim institucijam...) kot praksi. Samoupravljanje ne more postati uglajena avtomatična država, ampak mora biti boj, ki bo odtujene centre moči vrnil v roke revoluciji. Birokrati in buržuji nam stalno govorijo, da samoupravljanje ne more ostati osnova našega organiziranja, skušajo nam vzeti iz rok možnost, da bi politizirali naš položaj, da bi razbili samoumevnost odtujene prakse. Želijo ga spremeniti v Participacijo pri Moči. Glede samoupravljanja ne moremo dopustiti nesporazumov: TO JE NAŠ REVOLUCIONARNI PROGRAM. Samoupravljanje kot sredstvo izključuje samoupravljanje kot program.

Zavedimo se, študentje, da nismo os zgovine! Naša os je Zgodovina kot razredni boj, kot humanum. Ne želimo si moči, ki bi izhajala iz monopolizacije vladanja nad komrkoli. Naša moč je v programu, ki bo samoupravljanju vrnil osrednost in kritičnost.

1/ Glej Karl Marx: Osemnajsti brumaire L. Bonaparta

PROGRAM „500 POSTELJ“

Studij je mogoč kot delo (kot smoter študentove eksistence in tista preokupacija, ki mu lahko zagotovi obstoj) samo s tem, da ni odvisen od slučajnih faktorjev. Družbena stanovanja so za študente privilegij, povezan izključno s slučajno diferenciacijo. Kriterij boljšega uspeha je nesmiseln, ker s tem slabšim še slabšamo možnosti za delo, socialni položaj pa toliko, da se na račun privatniškega odiranja vsi izenačijo. Ravno stanovanje je tisti element, ki perpetuiira že tako krivično socialno strukturo ljubljanskih študentov. Zato si zadajamo nalogo:

- a) obravnavati vprašanje študentskih stanovanj v okviru razprav o socialni in razredni diferenciaciji.
- b) pospešiti gradnjo študentskih stanovanj do zadovoljive ravni, in to po 500 postelj letno. Če je to nemogoče, predlagamo:
 - da naselimo telovadnico v ŠN, ki bo dograjena spomladi.
 - da zgradimo intervencijsko naselje barak.
 - c) ustanoviti sindikat privatnih stanovalcev.

PROGRAM „INFORMACIJSKI CENTER“

Uspešnost študentskih akcij je odločilno povezana z izgradnjo informacijskega sistema. Interno informiranje razbija odtujenost med deli univerze. Zato predlagamo:

- ustanovitev informacijskega centra za Skupnost študentov, za radio Student in Tribuno.

PROGRAM „PROREKTOR“

Samoupravna struktura univerze ne more biti samo partnerstvo v organih upravljanja. Organizirana mora biti tako, da daje študentu moč upravljanja v študiju, kajti njegova osnova je študijski program kot delovni program, ne pa podrejenost univerzitetni hierarhiji. Zato za prvi korak predlagamo:

- a) spremenimo univerzitetnega statuta, da bomo lahko volili svojega študentskega prorektorja. Njegova naloga bi bila politiziranje študijskih problemov.
- b) izdelavo sistema, ki bo dajal tudi študentom vpliv na izvolitev in ponovno izvolitev profesorjev, njegova osnovna vloga pa bo:
 - stalno preverjanje pedagoškega in znanstvenega dela profesorjev.
 - vključevanje študentov v oblikovanje študijskega programa.

PROGRAM „ISKARNA“

Študentska skupnost stalno plačuje ogromne stroške tiskarstvu, ki je ena najbolj profitarjskih obrti in panog. Nesmiselno je, da bi bogatili že bogate. Nimamo svoje študentske edicije, ki bi bila po cenah dostopna študentom. Naša fakultetna glasila so ciklostirane spake. Naši študentje nosijo zaklje, namesto da bi delali tam, kjer se jim proizvodi ne odtujujejo. Zato zahtevamo:

- a) takojšnjo organizacijo tiskarne za potrebe študentske skupnosti.
- b) ustanovitev študentske knjižarne, kjer bo poleg študentskega tiska mogoče dobiti tudi najnovejšo domačo in inozemsko študijsko in drugo literaturo, posterje itd.

PROGRAM „ŠTUDENTSKA TELESNA KULTURA“

Obvezna telovadba, ki smo jo uvedli za nekatere letnike, ne zadostuje. Prav tako ne zadostuje Zveza organizacij za telesno kulturo, ki služi ozki skupini. Z izgradnjo nove telovadnice v študentskem naselju nastajajo možnosti, da:

- a) organiziramo množico študentske telovadne panoge (nogomet, košarka itd.) kot nasprotje profesionalizaciji drugega sporta.
- b) izdelamo program izpolnjevanja športnih objektov, ki bodo ustrezali številu vpisanih študentov.
- c) spremenimo obvezno telovadbo v potrebno po rekreaciji.

PROGRAM „ŠTUDENTSKI SERVIS“

Sedanji študentski servis je navadna organizacija za posredovanje in prodajo delovne sile. Spremenimo ga v organizacijo, ki bo izkoriščala intelektualne potenciale študentov in ki jim rezultatov dela ne bo odtujevala. Zato moramo:

- a) organizirati študentsko zadrugeto, ki bo pospeševala te dejavnosti, in posredno izhajajoče iz študentovega načina življenja in njegovega osnovnega dela – študija.
- b) študentsko prodajalno, ki ne bo podle-gala profitarstvu boutique kramarnice.

Po tradicionalnem pijančevanju in drugih socialnih problemih se je med študenti pojavilo še uživanje lahkih in težkih mamil. Zdravstvena služba ne more nuditi pomoči mladim itd. Zato predlagamo:

- a) v vseh študentskih domovih in na fakultetah nastavitve socialnih delavcev,
- b) ustanovitev posvetovalnice za splave, kontracepcijo in druge seksualne probleme,
- c) ustanovitev otroškega vrtca za študentske matere,
- d) graditev družinskih študentskih stanovanj,
- e) graditev študentskih klubov in drugih društvenih prostorov.

PROGRAM „KULTURA“

Ni dovolj, da imamo tisoč študentskih abonementov v kakem gledališču, ni dovolj pevski zbor, folklorna skupina ali kak ŠKUC. Študentska kultura kljub konfuznosti in nedoločenosti mora preiti iz slučajnih izbruhov maratonske spontanosti v bolj kontinuirano in doslednejšo produkcijo/potrošnjo.

a) Nujen je kulturni center v sklopu študentskega centra (fizična zgradba), kjer bi bili prostori galerije, gledališča, dogajanja študentske kulture.

b) Revitalizacija ŠKUC z mlajšimi, ki imajo več dobre volje in energije. ŠKUC naj ne bi bil le bolj ali manj okostenela organizacija, temveč resničen izvir (središče) študentske kulture.

PROGRAM „PROSTORSKI RAZVOJ UNIVERZE IN ŠTUDENSKI CENTER“

Da ne bi prišlo do tako neprijetnih protislovij, kot so izbruhnile ob lokaciji za gradnjo nove ekonomske fakultete, bi morala univerza čimprej sprejeti koncept in dolgoročen plan prostorskega razvoja. Predlagamo:

- a) Vsaka fakulteta mora opredeliti smer lastnega razvoja,
- b) finansirati je treba študije in izdelavo plana za prostorski razvoj univerze in posameznih fakultet,
- c) v skladu s konceptom čimprej zgraditi študentski center.

PROGRAM „MARKSISTIČNO IZOBRAŽEVANJE“

V tezah o marksističnem izobraževanju se moramo praktično zavzeti predvsem za to, da izide čim več ČIMCENEJSIH in čim kvalitetnejših knjig tako s področja sodobnega marksizma kot iz zapuščine njegovih klasikov, prav tako pa tudi vse ostale družboslovne literature Marksistična misel nam mora biti dostopna skozi literaturo in diskusijo. Odklanjati moramo tendence, ki hočejo zgolj predavanja ex cathedra. Zavzeti se moramo, da

- a) družba subvencionira omenjeno literaturo v največji možni meri in da se jo ne tiska na brezlesnem papirju v rdečem usnju,
- b) čimprej organiziramo na eni izmed fakultet (ali pa kar na vseh) svobodno katedro, na kateri bodo lahko študentje diskutirali med seboj in s profesorji na to tematiko na najsvobodnejši in komunikativni način. To nam je v zaletu spontanosti akcij že uspevalo; gre pa za to, da to postane kontinuirana dejavnost. Učiti se, učiti se, učiti se.

Uredništvo TRIBUNE
Aktiv ZK pri TRIBUNI

informacije

16. novembra je bil v mali dvorani študentskega naselja razgovor o Koroški in koroških Slovencih. Organiziral ga je klub koroških študentov. Na razgovor je povabil predstavnike slovenskih organizacij na avstrijskem Koroškem, predstavnike družbeno-političnih organizacij občine Ravne na Koroškem in klub koroških Slovencev. Vabilu se je odzval prof. slovenske gimnazije v Celovcu Janko Messner, ki je opravičil odsotnost ostalih povablencev z avstrijske Koroške. Občina Ravne na poslana vabila ni odgovorila. Študentje so se razgovora udeležili množično. Vodil ga je prof. J. Messner. Le-ta je razložil celoten razvoj dvojezičnega šolstva in družbeno-politični režim na avstrijskem Koroškem. Razvila se je zanimiva diskusija, iz katere so se oblikovali naslednji sklepi:

— vsi udeleženci razgovora Koroška in koroški Slovenci v mali dvorani SN zahtevamo, da radio Študent preneha objavljati reklame za smučanje v Avstriji in potovanja prek turističnih agencij v Avstrijo.

— Društvo prijateljev zamejskih Slovencev naj vpliva na odpravo avstrijskih reklam v našem časopisu ter odpravo turističnih odprav v Avstrijo prek turističnih agencij. Zlasti pa je treba bojkotirati naslov dunajske drsalne revije. Ta revija ima 70 odstotkov obiska ravno iz Jugoslavije.

— Treba je prebujati narodno zavest pri Slovencih v SFRJ v korist slovenske manjšine v Avstriji. Slovenski turisti, ki potujejo v Avstrijo, naj se raje ustavljajo v trgovinah in lokalih z dvojezičnimi napisi.

— najboljša rešitev koroškega problema bi bilo posredovanje naše vlade pri generalnemu sekretarju OZN Kurtu Waldheimu.

ČEGOVNİK

KAJ JE S „PROBLEMI“

Ko je izdajatelj ZMS razpustil uredništvo „Problemov – literatura“, se je postavilo vprašanje o obliki nadaljnjega obstoja „Problemov – literatura“. Toda pri reševanju tega problema se je kot soizdajatelj angažiral tudi izvršni odbor SŠ LVZ, ki je prej stal ob strani. Po medsebojnih pogovorih so prizadeti sestavili poseben odbor (sestavljen iz treh predstavnikov IO SŠ LVZ ter enakega števila predstavnikov republiške konference ZMS ter predstavnikov nekdanjega uredništva in sveta sodelavcev, sodeluje pa tudi en predstavnik mariborskih študentov), ki ima za nalogo opredeliti koncept, način in vsebino delovanja novih „Problemov – literatura“.

Na dosedanjih dveh sestankih smo sprejeli in ovrgli več različnih možnosti obstoja „Problemov“, definirali interese izdajateljev in sveta sodelavcev, pri čemer je prišlo predvsem do nasprotovanja zahtevi po „Problemih“ kot nekakšni mentorski reviji, ker s tem ne bi dosegli niti kvalitativno nove odprtosti revije, še manj pa bi „Problemi“ na ta način ostali prostor razvoja mlade slovenske kulture.

V trenutku, ko to pišem, se nismo prišli do definitivne razrešitve omenjene problematike, čemur botrujejo mnoge težave, med katerimi ne nazadnje tudi bolj zapletena politična situacija in iz njee izvirajoči interesi, predvsem ZMS.

darko štrajn

SKUPŠČINA SKUPNOSTI ŠTUDENTOV LVZ

2. 11. 1972 je v zborniški dvorani univerze zasedala skupščina Skupnosti študentov LVZ. Izvršni odbor jo je sklical zaradi verifikacije svojega dela, zaradi obravnavanja vprašanj ob pismu tovariša Tita ter IB in ob bližajoči se tretji konferenci ZKJ. V prvi točki dnevnega reda so potrdili novi koncept, statut in izvolili skupščinske člane Tribuninega sveta.

O nalogah Skupnosti študentov v zvezi s pismom predsednika in izvršnega biroja ZKJ je govoril njen predsednik Jože Korinšek. Obravnaval je vzroke organizacijskih slabosti Skupnosti študentov in s tem nakazal možnosti, da jih odpravi. Poudaril je pomen samoupravljanja, v katero morajo biti vključeni vsi, ne pa le ozka elita. Gojko Stanič, sekretar KUK ZKS, je govoril o tem, da mora študent postati subjekt študijskega procesa, zavzel se je tudi za posodobljenje študija.

Skupščina je na koncu sprejela okvirno vsebino sklepov.

KULTURNI MARATON V ZAGREBU

Kulturni maraton se je iz Ljubljane preselil v Zagreb. Definicija te kulturne manifestacije je bila najavljena že v prvi letošnji številki Študentskega lista: „Zaradi tega je KO SSF (koordinativni odbor Zveze študentov FF, opomba pisca) sprožil samostojno iniciativo, ki je nastala iz želje po zrušenju vseh dosedanjih konvencionalnih načinov prezentiranja kulture in iz potrebe po dogajanju različnih kulturnih manifestacij v avtentičnem študentskem prostoru (v prostoru same fakultete) v komunikaciji z vsemi in z možnostjo spoznanja dejavnosti tistih pred njimi.“

Tako zamišljeni način podajanja in dojemanja kulture, ki nam je dobro poznan, je trajal na filozofski fakulteti v Zagrebu tri dni (od 8. do 10. novembra).

Ko sem prišel na FF, je bilo tu vzdušje podobno tistemu od podobnih priložnosti pri nas: glasba v avli, študenti se zbirajo v skupine, se pogovarjajo, poslušajo glasbo ali si ogledujejo slike in kipe (ki jih je razstavljala skupina Biafra). V predavalnicah projekcije filmov Žilnika, Papića, Eisensteina in dokumentarci. Poezija znanih hrvatskih pesnikov (Severja, Horvatića in drugih). Elektronska glasba s pesnico Katalin Ladik (prav ta glasba pa je bila predmet kritike nekaterih študentov, češ da je bolesten izraz stehizirane družbe). Zvečer so bile tribune o aktualnih socialno-političnih problemih. Tema prve je bila možnost levih intelektualcev danes (glavno besedo je imel Žarko Puhovski), tema druge pa stara univerza in upor študentov. Posebnega navdušenja je bil deležen ameriški študent, ki je igral folk songe, in komedija avantgardnega gledališča iz Parme.

Organizatorji tega maratona (sicer znani kot zagrebška levica) so skušali zares kar najbolje izpeljati to akcijo, ki je kot začetek, kot eksperiment, uspela. Treba je nadaljevati, pritegniti še več študentov. Predvsem pa mora vsaj del takšne atmosfere postati na fakulteti vsakdan, sicer so takšne manifestacije obsojene na propad. (To seveda velja tudi za nas.)

Teoretično gledano so take in podobne akcije izraz hotenja po spremembi vsakdanjega življenja in statusa študenta. Gre za drugačno percepcijo in čutenje prostora (fakultete kot arhitektonskega pojava) ter samega sebe in drugih. Zveni malo poetično, toda le v tem primeru bi se študentska kultura formirala kot proti-kultura.

a. f.

EKONOMIADA

Od drugega do petega novembra letos je bila v Poreču osma ekonomijada – športno srečanje študentov ekonomskih fakultet, ki so se ga udeležile vse fakultete razen prštinske, in to beograjska, zagrebška, titograjska, subotička, skopska, niška, mariborska, šesjska, sarajevska, reška, karlovska, in ljubljanska. Tekmovanja so potekala v petih disciplinah: malem nogometu, šahu, košarki, rokometu in namiznem tenisu. Šesta disciplina je bila uničevanje inventarja v hotelu Delfin, v kateri so vsi po vrsti imeli precej uspeha. To, do sedaj največjo manifestacijo ekonomistov (več kot 500 udeležencev), je organizirala ekonomska fakulteta iz Beograda. Naša EF (čeprav sodi med največje) je bila žal zastopana samo s 13 predstavniki (Zagreb je npr. imel 80 predstavnikov, ki so bili tudi najmočnejše udeleženi pri narejeni škodi v hotelu, kjer so spali). Ne vemo, ali so naši športni potenciali tako zelo majhni ali pa se je ekonomska fakulteta odločila, da to leto razglasi za leto vsesplošnega varčevanja, in s tako zbranim denarjem pripomore k čim hitrejši graditvi nove EF.

damjanič

TRIBUNA, študentski list. Izdaja IO SŠ LVZ. Uredništvo in uprava 61000 Ljubljana, Trg revolucije 1/II. Telefon 21 280. Tekoči račun 50101-678-47420. Tiska DDU, Ljubljana, Parmova 39. Letna naročnina 25,00 din. Poštnina plačana v gotovini. Rokopisov ne vračamo.

Uredništvo: Tomaž Kšela (v. d. glavnega urednika), Marjan Pungartnik (odgovorni urednik), Pavle Zgaga, Rado Lipovec, Igor Torkar, Miha Avanzo, Nikola Damijanič, Edo Stefančič (likovni in tehnični urednik), Bora Zlobec (lektor in sekretar redakcije), Alenka Blažina (korektor), Črt Prinčič (tehnični sekretar).

„Svi govore o reformi-mi ne“

(Studentski list)

Teško je govoriti o tem, kdaj se projekti univerzitetne reforme pojavljajo kot nekaj resnično novega, kdaj pa samo kot špekulacije s konzervativističnimi težnjami. Mistifikacija „znanstveno tehn. revolucij“ znano, ki skriva v sebi nevarno postavko, da so družbeni in naravni procesi naravnani proti človeku kot objektivno zlo (nespremenljivo, neodvisno itd.), je rezultat procesa, ki je ujel človeštvo v golo funkcionalno racionalizacijo. Teza o „znanstveno tehnološki revoluciji“ se v ustih stare prakse spreminja v željo po dovitvi sedanjosti, ne govori pa o tem, da je potrebna kakršna koli destrukcija (destrukcija v pomenu radikalne vprašljivosti, vprašanosti prakse). To ji enostavno ni potrebno, ker izhaja iz ugotovitve, da je sedanjost neurejena samo zaradi tega, ker skriva v sebi neki višji, popolnejši red, h kateremu moramo težiti. Nerealnost takih reform se kaže v terminologiji: na letošnjem dubrovniškem seminarju Univerza danes je za reformirano univerzo obveljal naziv „buduči univerzitet“ — torej nekaj, kar danes še ne obstaja.

Nesprejemljiva je težnja, da bi videli v univerzitetni reformi samo predelovo funkcioniranja. Že res, da je ena temeljnih zahtev po spremembi prav v učinkovitosti študija, vendar je tudi res,

da univerza funkcionira glede na razmere optimalno v stalnem boju med povampirjenč tehnologijo, ki v ljudeh vidi le sredstva, in tokovi, ki se taki tehnologiji upirajo. Produkt univerze niso samo količine znanja (investicije), ampak tudi ljudje. Bolj ko je praksa manipulativna, več energije odteka za obrambo pred to manipulacijo. Odpor slepemu načelu učinkovitosti, ki sloni na humanosti profita, ni vedno prepoznavno konstruktiven, zato so njegove manifestacije dostikrat obsojene. Dejstvo je namreč tako: vsi govore, da je brez spremembe celotne družbe nemogoče reformirati univerzo, ne vidijo pa, da ta proces že teče. Od junjskih dogodkov v letu 68 naprej se soočamo s kritiko, ki jo študentje izrekajo družbi. Ne glede na njeno nekoherentnost in protislovnost je mogoče reči, da je to dokaj močno gibanje za spremembo na univerzi — toda kakšna je razlika med konstrukcijami različnih reform in zahtevami, ki so se pojavile v vsakdanjih spopadih z avtoritarno in anahronistično univerzo? Na eni strani sta študent in profesor žrtvi vsemogočnega sistema izobraževanja, ki se mu morata prilagoditi ali pa izgubljata možnost za študij, na drugi strani pa sta enakopravna partnerja v pohodu na stvarnost. Prvi govore — „Človek izhaja iz sistema!“, drugi pa — „Človek je merilo za sistem!“

Ta vprašanja so relevantna tudi ob razpravah o priznavanju delovnega statusa študenta. Njegov problem namreč ni v priznavanju statusa, temveč v vprašljivosti, ki jo kategorija „delo“ s sabo nosi. Da se ni treba spraševati, ali je študij delo, je dovolj to, da znanje nastopa kot proizvodni faktor — z opaznimi rezultati (kako naj ne-delo proizvaja!). Drugo pa je vprašanje dela kot osnove naše družbe. Najprej — kaj je to priznavanje dela? To je gledanje glede na njegov rezultat. Kadar rezultata ne gle-

damo več v njegovi človeški celovitosti, ampak v glavnem skozi očala profita, je delo lahko samo tisto delo, ki v glavnem proizvaja profit. Priznavanje dela torej pomeni kritiko rezultatov dela — in v tem pomenu je „studentski amandma“ postavljen kot vprašanje o rezultatih dela cele družbe, ne le študija na univerzi. Tudi družbena koristnost študija kot dela je enako zastavljena — to je vprašanje njegove smiselnosti, tj. koliko je sposobno zadovoljiti človeški smisel.

Družbi sicer ne moremo očitati hotenega zavlačevanja razprav o tem amandmaju, ker so prav študentje do njega prav zastrašujoče brezbrizni, očitamo pa ji lahko, da so se razblinili kriteriji kritike in smiselnosti dela. Ali drugače rečeno: vse manj je mogoče reči, kakšen zaslužek izhaja resnično iz dela in kakšen ne. Pojavila se je celo teza o „poštenem delu“, kar po mojem vnaša še dodatno zmedo. Vprašanje dela se ne da zreducirati na moralno vprašanje. Snažilka v trgovskem podjetju, ki živi predvsem na račun umetnega zbujanja potrošnje, lahko povsem pošteno dela, pa vendar je njeno delo nesmiselno, ker samo perpetuiira družbeno zlo. Študent je lahko v odnosu do svojega dela zelo pošten, pa je vendar nesmiselno, ker se vsa njegova vloga v proizvodnji zreducira na pridobivanje profita (ali samo dohodka).

Govoriti o spreminjanju univerze v iracionalnih okoliščinah je golo in kratkovidno reformistično početje, če v sebi nima vizije nove družbenosti. Prvi korak k resnični spremembi bo revizija družbenosti. Zato vsem, ki govorijo o reformi, ponavljamo: Vsi govorijo o reformi, mi še vedno govorimo o revoluciji.

Marjan Pungartnik

SKLEPI SKUPŠČINE Z dne 7. 11. 1972

1) Za prvi sklep predlagam, da se avtorizirane diskusije Jožeta Korinška, Gojka Staniča in Marjana Pungartnika objavijo v Tribuni.

2) Na vseh fakultetah, akademijah in šolah LVZ moramo oceniti stanje aktivnosti in organiziranosti študentov. To je naloga izvršnih odborov, na fakultetah, akademijah in šolah ter IO SŠ LVZ.

3) Najkasneje do 25. 11. 1972 moramo zaključiti z volitvami v organe skupnosti študentov na fakultetah, akademijah in šolah.

4) Vsem študentskim organizacijam na fakultetah, akademijah in šolah, specializiranim organizacijam LVZ skupščina priporoča, da uvedejo metodo periodične verifikacije mandata svojih najvišjih predstavnikov.

5) Skupščina obvezuje IO SŠ LVZ, da konsolidira in poskrbi za učinkovitejšo organizacijo Skupnosti študentov na fakultetah, akademijah in šolah, kjer študenti sami niso uspeli tega uresničiti.

6) Teoretična razglabljanja o reformi visokega šolstva naj se takoj usmerijo v prakso, in zato pričakujemo, da bodo tudi profesorji ter najvišji predstavniki univerze, fakultet, šol in akademij ocenili in preučili stanje v procesu izobraževanja s posebnim vidikom na samoupravljanje.

7) Do naslednje skupščine naj IO fakultet in IO SŠ skupno izdelajo program dela in akcijski program za konkretno reformo univerze, in v zvezi s tem naj se konstituirajo komisija pri IO SŠ LVZ, ki bo hkrati sprejela postopek za spremembo statuta SŠ LVZ.

8) Vsem študentskim organizacijam na fakultetah, šolah in akademijah predlagamo, da ustanovijo interne študentske časopise. Zavzemamo se, da študentska kultura dobi ustrezno mesto in publiciteto v Skupnosti študentov in

širšem študentskem življenju. IO SŠ LVZ naj skupno z specializiranimi organizacijami ponovno preuči njihove delovne programe, ki naj bodo usmerjeni predvsem k študentom. IO SŠ LVZ naj skupno s predstavniki specializiranih organizacij preuči kadrovsko sestavo le-teh.

9) Zahtevamo čim hitrejšo rešitev problematike študentskih postelj, tj. bistveno povečanje kapacitete v študentskih domovih. Hkrati naročamo IO SŠ, da napravi analizo, koliko se morajo povečati kapacitete v študentskih domovih.

10) Zahtevamo, da se politika štipendiranja na vseh nivojih dosledno uresničuje in če bo potrebno, jo bomo postavili kot politični problem. Od IO SŠ zahtevamo, da izkoristi vse svoje zmožnosti, da se bo to uresničilo. Hkrati s tem so zavzemamo za sklep lanske letne skupščine, da je nedopustno, da imajo nekateri študenti po več štipendij in več kreditov, in zato v zvezi s tem naročamo IO, naj se zavzema za take rešitve v konceptu štipendiranja, da do tega ne bo več prihajalo.

11) Bistveno se mora izboljšati povezava študentov SŠ in njenih specializiranih organizacij z mestom Ljubljana, z njenim komunalnim sistemom ter kulturnimi in družbenopolitičnimi organizacijami. Pri IO SŠ LVZ naj se konstituirajo posvetovalni organ, sestavljen iz predstavnikov fakultetnih odborov oz. IO SŠ na fakultetah in predstavnikov članov IO SŠ.

12) Priporočamo IO SŠ na fakultetah, akademijah in šolah, naj od predstavnikov fakultete v tem posvetovalnem organu zahtevajo aktivnost.

13) Zavzemamo se za to, da bi imela vsaka fakulteta svojo telovadnico oz. da bi imeli študenti na fakultetah na razpolago telovadnico.

14) Zavzemamo se za družbeno angažirano šolo. Uporabiti je treba diskusije s skupščine.

15) Zahtevamo, naj študentje ocenjujejo

pedagoško delo profesorjev in delavcev na univerzi, ter da imajo študenti svoje predstavnike v komisijah za elekcijo in reelekcijo.

16) Zahtevamo, naj imajo študenti svoje člane v kadrovskih komisijah. Menimo, da so profesorji prav tako odgovorni študentom, kot so študenti profesorjem. Uporabiti je treba materiale s skupščine. Univerza je prvenstveno pedagoška institucija.

17) Skupščina ocenjuje, da je nujna, da se kot najvišji organ SŠ večkrat sestaja. Mislimo, da bi bil ta sklep za zdaj dovolj, da pa na naslednji skupščini to tudi časovno opredelimo v novem statutu.

18) Od organov Skupnosti študentov zahtevamo, naj redno in kritično spremljajo delo študentskih predstavnikov v univerzitetnih in fakultetnih organih in naj jih po potrebi kličejo tudi na odgovornost.

19) Verjetno bi bilo dobro vključiti zahtevo po skrajšanju časa študija, večji učinkovitosti in racionalizaciji študija.

20) Zavzemamo se za permanentno in dopolnilno izobraževanje diplomantov na univerzi, akademijah, visokih ali višjih šolah. Naj se temeljne organizacije združenega dela na fakultetah oz. visokih šolah organizirajo tako, da bodo študenti enakopravni člani TO ZD, torej naj se organizirajo na področju usmeritev študija oz. kateder.

21) Zahtevamo, naj se komercialna komponenta pri študijski literaturi nujno opusti in naj se pojmuje kot obvezni pripomoček, ne pa kot dobičarski posel.

22) Problem študentske kulture: predlagamo, naj IO organizira komisijo ali kaj temu podobnega, ki naj preuči pomen specifičnosti študentske kulture in s tem opredeli možnost za ustrezno svobodno delovanje in razvijanje te kulture. V zvezi s tem bi še opozorili, da se odpira problem študentskega založništva, ki ga je začel ŠKUC, vendar ga ni širše verificiral. Za zdaj je izdal samo Trockega.

Univerza je produktivna skupnost subjektov, katerih medsebojni odnosi in odnosi proti družbi so determinirani z značajem njihovega dela, ki poteka predvsem v dveh procesih: pedagoškem in znanstveno-raziskovalnem. Produkti teh procesov naj bi bili na eni strani subjekti, ki bi bili sposobni na osnovi pridobljenega znanja nadaljevati s samostojnim izobraževanjem (drugih in samih sebe) ter z znanstveno-raziskovalnim delom, sposobni samostojno predelati, povezati in kritično pregledati doseženo znanje z namenom ustvariti novo, na drugi strani pa direktni znanstveni dosežki.

V zadnjih dveh desetletjih se je kot posledica razvoja družbe in znanstveno-tehnične revolucije razvila težnja po demokratizaciji univerze. To je povzročilo kopico novih problemov s socialnega, pedagoškega ter raziskovalnega vidika. Vedno bolj je jasna potreba po modernizaciji in optimizaciji učil. Rezultati tega so bili razni poskusi zunanjih (z dekreti) in notranjih reform univerze. Prve so imele večinoma nekaj organizacijsko-finančni prizvok, druge pa v glavnem prisluk boljše notranje – upravne in pedagoške – organizacije. Rezultati teh preoblikovanj niso potrdili optimističnih vizij, ki so jim bile za podlago.

Problem celovitosti človeka, ki naj bi izšel iz univerze, je morda najaktualnejše vprašanje univerze. Če naj proces izobraževanja ne ustvarja samo (ne) mislečih avtomatov, mora bistveno spremeniti svoj koncept. Razviti celovito osebnost pomeni razviti v človeku vse njegove sposobnosti v taki meri, da jih bo sam razumel in bil zmožen uporabljati ter pravilno ovrednotiti, da bo znal določiti svoje mesto v svetu. Univerza lahko pripomore k temu tako, da angažira te parcialne sposobnosti v globalnem študijskem procesu. To je pa že eden osnovnih definicijskih pojmov tega procesa, na katerem lahko gradimo metode za dosego teh želja. Proces, v katerem bo tudi študent učil samega sebe – da bo razumel svoja nagnjenja in jih razvijal z lastno voljo. Splošne fraze, ki jih pogosto slišimo („študenta moramo naučiti misliti“), so rebus nemoči in neznanja. Nepreciznost takih deklaracij je že mnogokrat pripomogla, da sicer dobro-namerni načrti niso uspeli. Natančno moramo določiti cilje in sredstva za dosego le-teh. Oboje je neločljivo povezano. Če cilj ni jase, tudi metode ne morejo biti jasne.

Osnovne poteze procesa, ki naj bi vodil k cilju današnje univerze – celovitosti osebnosti in njegovega spoznanja, so:

- izbor osnovnih informacij
- proces prehajanja osnovnih podatkov
- eksplicacija teh podatkov v posebnih situacijah
- implikacija v novih situacijah (induktivna metoda)
- analiza (iskanje zvez nad posameznimi elementi)
- sinteza (zmožnost individuuma, da sam najde nove elemente in jih vključi na širši podlagi v svojo zalogo informacij)
- ovrednotenje posameznih idej in metod, uporabljenih v tem procesu)

K taki strukturi nas sili vedno hitrejši razvoj družba v celoti in naša želja, da človek ne bi zaostal za tem razvojem – da se ne bi ujel v mrežo lastnega napredka. Čim pa se domeni-mo za tako naštevane stopenji v študijskem procesu, moramo spremeniti tudi sistem preverjanja tega procesa. Zastarel način ocenjevanja, ki sloni večinoma na subjektivnih merilih, ne more biti objektivni. V poštev pridejo testiranja, grupne ocene (se pravi: možnost, da študenti tudi sami ocenjujejo svoje delo)... Permanenčno ocenjevanje vseh struktur in udeležencev študijskega procesa je pogoj za kritičnost univerze. Preverjanje procesa ne sme biti nad procesom, pač pa v njem.

Potrebno je radikalno spremeniti metode dela. Pri tem mi radikalno ne pomeni takojšnja, v trenutku izvedeno, ampak postopno, toda vsebinsko domišljeno spremembo. Radikalna je sprememba zavesti. Oblike študijskih grup, skupin za raziskovanje, kjer so mentor in študenti v medsebojnih odnosih, ki jih določa delo skupine, morajo delovati enotno. Pojem razdelitve na skupino, ki daje, in na skupino, ki sprejema znanje, ni več potreben oziroma postane brezvsebinski. Študijski proces postane delovni proces z določenimi proizvodnimi odnosi, v našem primeru samoupravnimi odnosi (pa ne deklarativno!).

Postopnost uvajanja sprememb ne sme biti parcialna v univerzalnem, pač pa univerzalna v parcialnem. Tako pridemo do eksperimenta, do zasnov za pobudo novega. Totalno radikalno spremenimo način dela na posameznih oddelkih, pozneje na fakultetah, celotni univerzi. Posamični primeri dobre volje in razumevanja nekaterih pedagogov niso dovolj. Zbrati se mora skupina univerzitetnih delavcev z jasno zavestjo, kaj hočejo doseči in kdaj. Pri vsakem uvajanju novosti je potrebno postaviti merila učinkovitosti – vsebinsko in časovno. Brez takih meril lahko zaide vsaka, še tako dobra pobuda, na spolzka tla negotovosti. Žlahtno cepljenje uspeva le z žlahtnimi cepiči.

Posamezni procesi se združijo v enoten tok. Potoki v reko. Ni nevarnosti, da bi posamezne procese upravljale in usmerjale ozke skupine, da bi se pojavili ozkotirni centri moči. Nasprotja med različnimi tendencami so sedaj dobrodošla, ker vodijo k razreševanju problemov: učinek loka in tetive. Tega ne bi mogle, če bi bile na pozicijah moči. V takem delovnem procesu pa pride do izraza samo moč argumentov. Argumenti so seveda v različnih delih procesa različni, hierarhijske moči argumentov. Udeleženci univerzitetnega procesa postanejo moderni člani praskupnosti – spet najdejo svoj odtujen Jaz.

Univerza mora določiti svoj razvoj – v skladu z razvojem družbe. Njen program razvoja je uspešen le tedaj, ko obstaja načrt razvoja visokega šolstva v globalu. Upoštevati, pojasnjevati in reševati mora več problemov:

- univerze v družbi: integracija univerze v družbeno skupnost je lahko osnovana le na vezeh, ki koristijo obema stranema. Univerzi omogočajo materialno eksistenco in direkten vpogled v praktične probleme, ji dajejo možnost preučevanja izsledkov v praksi, družbeni skupnosti pa se odprejo nova obzorja v reševanju problemov na osnovi univerzitetnega raziskovanja.
- kontradikcija med naglim razvojem znanosti in časovno omejenostjo študija: optimizacija in modernizacija pedagoških metod, razširitev podiplomskega študija
- naglo pojavljanje novih disciplin in v zvezi s tem pomanjkanje mentorskega kadra
- potreba po vedno večji interdisciplinarnosti študija
- uvajanje računalništva v znanstvene procese na univerzi
- razvijanje informacijske mreže med posameznimi fakultetami kot institucijami ter sploh med posameznimi vejami znanosti.
- neposreden stik stvarnosti in znanosti – pojavljanje kompleksnih raziskovalnih projektov (ekologije)
- problem planiranja razvoja univerze: v tem delu zaposliti ljudi, ki se bodo ukvarjali izključno s tem, odgovorni pa bodo tako univerzi kot družbi v celoti

To konec koncev ni nič novega. Je izvajanje tradicionalnih idej na netradicionalističen način. Kvantitativni razvoj je pripeljal do zaostritve vprašanja kvalitete. Smo pred razpo-tjem: ali naj bo univerza črna škatla z ogromnim gobcem, prežvekujoč zeleni zagon mladosti, katere uspešnost se meri s količino dreka, ki ga vsako leto izbljuva v svet, ali pa univer-sitas viva, ki kritično reagira z družbo in v družbi. Danes je revež tisti, ki pride v kolesje njenih sankcij in neumnih labirintov zapečarske znanosti. Štiri, pet let zapravi v temi tega ogromnega kompjueterja. Lahko se ukloni in postane del dreka (ne dreka samega po sebi,

dreka zato, ker ga zasmradi črnina škatle), ki je sposoben delati samo na tekočem traku visokega intelektualizma. Človek ni revež, ne sme biti revež. In univerza ga mora v tem smislu osveščati. Približati bodočnost in ukrepe bodočnosti prenašati v sedanost.

Rado Lipovec

novi fakultetni listi

Pred seboj imam pahljačo fakultetnih listov, prvi produkt delovanja študentov po fakultetah v tem šolskem letu. Po perju ptice spoznaš. Poglejmo!

Na oddelku za kemijo FNT je izšel Informator, in to v dobesednem pomenu. Inercija gibanja v lanskem letu je sicer prinesla materialen produkt, nikjer pa ni teoretskega pogleda vnaprej ali vsaj kritičnega pregleda dosedanjega dela. Dosežani rezultati so lahko vzpodbuda, ne pa lovoričke, okras študentski organizaciji. Upam, da so to začetne težave in da se jih bodo kolegi na kemiji kmalu otresli.

Precej drugače je na fizikalnem oddelku iste fakultete. Obe letošnji številki njihovega Lista kažeta osveščenost, osmišljenost delovanja. Prva številka daje kritičen pogled nazaj, prikazani so uspehi, in prav za precej natančno obdelavo le-teh leži kritika – celotnega gibanja. Hkrati je dan impulz za v bodoče: „Skušajmo sedaj odstraniti vso zaletavost, navdušenje... ter poiskati tisto pozitivno jedro gibanja, ki bo ostalo izhodišče za nadaljnje delo.“ „...kar hoče spremeniti, izboljšati obstoječe stanje.“

Druga številka je posvečena brucem in študiju fizike. Mislim, da je to prvi poskus osveščanja prvega letnika, prvi poskus prikazati brucem almo mater tako, kot je, tudi z njeni-mi slabostmi. Objavili so rezultate ankete, ki so jo izvedli med študenti. Značaj ankete je bil informativen; bistvena vprašanja so bila: kakšen študij si študent želi, kako študira, kako ocenjuje studentsko dejavnost in koliko je pripravljen sodelovati v študentskem gibanju. Kot informacija je anketa uspela, nekoliko manj pa kot napotek za nadaljnje delo. Premalo je bilo izdelano vprašanje metode aktivnosti. Samostojni predlogi se ne porodijo kar tako, potrebno je nakazati alternative.

Osvežitev v individualnem pisanju je AA z oddelka za arhitekturo na FAGG. Tradicija ni razočarala. Na 32 straneh se vrstijo zanimivi članki: od problemov arhitekture, študentskega gibanja, problema fakultete in sprejemnih izpitov vse do literarnih in zabavnih prispevkov. Nekoliko slabo opremo odtehta vsebina.

Za konec pa še grénka pilula Težke sape, predpavilovski humor komunarjev iz doma FSPN. Težka, res zadušljiva sapa veje iz teh bogato potiskanih strani. Neoriginalnost, prenatrpanost, kopica aforizmatičnih aforizmov – vse to postavlja v slabo luč sicer hvalevreden namen. Stara modrost: raje nekoliko manj, pa bolje. Dejanski humor izhaja iz smešne stvarnosti, ne pa iz besednega šušmarjenja.

Intervju z Gojkom Staničem,

sekretarjem komiteja univerzitetne

konference ZKS

Vprašanje: Kakšno politično vlogo pripisuješ univerzi? Kako se na njej in v univerzitetni Zvezi komunistov razvija in razrešuje današnja politična diferenciacija?

Odgovor: Univerza je bistveno integrirana v družbeno življenje, saj se na njej kažejo prav vsi ideološki in politični tokovi vsaj tako kot v družbi ali pa še intenzivneje. Ko danes govorimo o procesu idejno politične diferenciacije, naj povem, da so prav študentje in univerzitetna sredina že leta nazaj opozarjali na pojav desne fronte, proti kateri se bojujemo z napadi na pretirane in neupravičene socialne razlike, na njegove najgloblje vire, zoper potrošniško mentaliteto in prakso, zoper snobizem in tehnokracijo.

V.: Ali misliš, da je osnovno razpotje univerze politično razpotje med desnico in naprednimi silami? To je predvsem pomembno za znanost, kjer so te tendence včasih zelo težko določljive.

O.: Družbenih protislovij ne smemo poenostavljati. V zadnjem času se spopadamo predvsem z „desno“ politično in ideološko tendenco. Vsebinsko in viri tega razrednega spopada so zelo globoki. Gre za konkretno strukturiranost družbenih sil, za pojav močnih in vplivnih srednjih slojev, za grupno lastništvo in za različne oblike uzurpacije samoupravljanja; za močne sile, ki iščejo svoje ideologe, politike in ideološko osnovo tudi v znanosti. Nobena od strok tudi na univerzi ni izvzeta iz te ideološke, praktične in politične diferenciacije. Vprašanje marksizma danes ne poudarjamo slučajno. Pred leti so ga mnogi proglasili za nekaj, kar ni več sodobno, kar je kot znanost zastarelo, da gre za star ideološki pristop. Izrinila ga je ideologija dezideologizacije, ki pa v bistvu odpira prostor za druge ideološke pristope. Danes so v tej diferenciaciji posebno pomembni spopadi z ideološkimi in znanstveno metodološkimi pristopi, za katerimi se po svetu skriva tehnokracija (npr. strukturalizem, funkcionalizem itd.).

V.: Če gre za popuščanje pred drugimi ideologijami, predvsem v aplikativnih vedah, ki so odvisne od tržišča in tudi od tržnih deformacij, nas zanima predvsem povezava med znanostjo in tržiščem. Pred nedavnim si na konferenci osnovne organizacije ZK na FSPN izrekel tezo, da bi se morala sociološka in sploh družboslovna znanost pojavljati na tržišču.

O.: Na začetku te moram popraviti, da ne gre za tržišče in tega tudi nisem izjavil. Odprto pa je vprašanje inovacijskega procesa v družboslovlju, odnosa med družbenimi znanostmi in socialno prakso. V sklopu diskusij o tetah o znanosti bomo še ta mesec pripravili širše posvetovanje. Vprašanje verifikacije znanstvenih izsledkov ni dobro rešeno. Mnoge stvari sploh niso objavljene, verifikirajo se v glavnem na simpozijih, v znanstvenih sredinah in s študijskim procesom na univerzi. Slaba pa je neposredna verifikacija znanstvenih dosežkov v družbeni praksi. Precej nesporazumov med znanstveno inteligenco in politiko izhaja od tod, ker ni pravega delovnega kontakta. Zanj niso usposobljeni v tistih družbenih institucijah, ki bi morale stvari prenašati v prakso in iz prakse potrebe. Tudi znanstvena inteligenca brez socialne in strokovne prakse dostikrat ne ve, kaj naj bi počela in kaj naj bi raziskovala.

V.: V razpravi v slovenskem centralnem komiteju je prišlo do teze, da je znanost samo marksistična znanost. Postavlja se vprašanje, kakšen naj bi bil odnos med politiko in znanostjo, saj bi s tako tezo zanikali ogromen del svetovnih znanstvenih naporov?

O.: V tem referatu je bil mišljen predvsem odnos Zveze komunistov do znanosti. Zveza komunistov pristaja in osvaja kot znanost samo marksistično znanost. Tu ne more biti dvoma. Zavedati se moramo, da je zelo težko biti marksist. Vsak drugi sociološki in filozofski pristop je bolj enostranski in manj kompleksen, kot je marksizem. Jasno je, da ne zanikamo dosežkov drugih znanstvenih in ideoloških pristopov. To bi bilo smešno. Gre za to, da je treba dosežke drugih znanstvenih pristopov kritično pregledati z vidika marksizma. Moram reči, da je za izločitev ideološke komponente potreben velik napor. In še nekaj: marksizem je angažirana znanost za socialistične socialne cilje, medtem ko so druge znanosti pač angažirane za druge cilje. V tem je razkol in bistvena politična razlika.

V.: Primerno bi bilo vključiti še vprašanje odnosa inteligence do politike, tudi do politike Zveze komunistov. Ali je njen osnovni problem politični ali pa človeški, širši?

O.: Pod pojmom intelektualce verjetno misliš tistega, ki je sposoben kreativnega mišljenja, da razjasnimo, drugič pa, če sem prav razumel, gre za problem homo duplexa oziroma...

V.: Ne, ne gre za to. Inteligenco danes opredeljujejo predvsem glede na funkcijo – kot nematerialno proizvodnjo, kot, recimo, znanstvene proizvajalce, ideologe.

O.: Mislim, da se stvari pri inteligenci morajo začeti veliko globlje. Strinjam se, da so pravi intelektualci veliko bolj odporni proti dnevnemu pragmatizmu, v tem je tudi najgloblja funkcija intelektualnih delavcev ali, kot rečemo v politiki, ideologov, ki morajo biti sposobni prej in globlje spoznati bistvo družbenih fenomenov, biti prvi in glavni nosilec kreacije idej in politike tudi v Zvezi komunistov, v tako imenovanem kolektivnem intelektualcu. Vprašanje inteligence je danes bistveno drugačno, kot je bilo pred 50 ali 100 leti. Za večino velja, da imajo približno enake družbeno ekonomske pogoje kot večina drugih delavcev. Imamo pa tudi univerzitetni proletarijat. Samo pogledimo, kako živijo naši asistenti in štajisti, saj jih lahko primerjamo s preprostimi delavcem, kar se tiče materialnega položaja. Razeh ozke plasti inteligence okrog političnih in centrov moči kapitala s privilegiranim položajem bo večina tudi naprej ostala v samoupravljanju in ekonomskih odnosih delavskega razreda. Družbeno vlogo inteligence vidim predvsem v tem, da je nosilec vedenja in znanja, teoretičnega mišljenja. S tem ima pomembno subjektivno vlogo in tudi odgovornost. Investicije vanjo niso tako majhne. Cel delavski razred mora prispevati za to, da se lahko šolamo na univerzi. Naše znanje je tudi družbena lastnina, česar se včasih premalo zavedamo.

V.: In tista inteligenca, ki ni neposredno politično usmerjena? V mislih imam nekatere, ki so se odvmili od politike, ker mislijo, da jih krati kot človeka.

O.: Tukaj je treba najprej povedati, s katero politiko želijo biti v konfliktu. Verjetno je moralno, da vsak intelektualce vztraja pri svojih prepričanjih. Treba je le povedati, za katero politiko gre, jaz imam v mislih našo, samoupravljaljsko koncepcijo. V naši praksi se zelo redko srečamo s posamezniki, ki so vsaj na univerzi povsem nasprotni konceptu humanega in demokratičnega socializma. Ljudje, ki imajo nekaj proti samo zato, ker se hočejo v tem potrditi, pa je vprašanje, če so intelektualci.

V.: Lahko bi prešli na odnos univerzitetne Zveze komunistov do politične organiziranosti študentov.

O.: Naj na začetku povem, da gre predvsem za precej slabo obdelane pisane dokumente študentske skupnosti, gre za vprašanje politične in ideološke organiziranosti študentov. Do sprememb v organiziranosti je na ljubljanski univerzi prišlo tam okrog leta 67 in 68, ko je bila precej prisotna teorija dezideologizacije, teorija spontanosti. Praktično študentsko delovanje se je reduciralo na forumsko delo in na velike študentske mitinge. V tem se je videlo vrhunec demokratičnosti in politične moči študentske organizacije.

V.: Misliš, da sta spontanost in dezideologizacija v povezavi?

O.: Mislim, da sta v povezavi, seveda sta. Predvsem se je s tem objektivno nastopilo proti marksizmu, proti jasni socialistični opredeljenosti in tudi proti organiziranemu delovanju Zveze komunistov. To se je v praksi tudi potrdilo, tako da je to samo en ekstremen izraz dogajanja v širši družbi. Prav v tistem času se je celotna Zveza komunistov precej lovila okrog tega, ali bo diskusijski klub ali pa bo organizirana organizacija. To se je pokazalo tudi v študentskih dokumentih naše organizacije v takratnih razpravah. Nočem nikogar kriviti, gre pa za to, da se danes osvestimo teh vprašanj, ko jih vidimo bolj jasno. Dogovorimo se, kako je potrebno danes organizirati študente. Predvsem mislim, da je bistvena masovna politična in samoupravna prisotnost študentov na univerzi, kjer morajo dobiti študentje ustrezno besedo pri upravljanju v letniku, v študijski usmeritvi skupaj z učitelji in s predstavniki javnosti. Teme-ljen organizacije združenega dela je treba spustiti na nivo kar se da neposredne demokracije. Moram reči, da študentske samoupravne skupnosti ni treba veliko spreminjati, ampak predvsem razviti njeno praktično samoupravno delovanje. Najbrž bi bilo u dobro v dokumentih napisati, da se zavzema za samoupravni politični demokratizem, ker danes tega v tem dokumentu neposredno ni. Drugo je vprašanje masovne politične organizacije. Mislim, da bi bilo pametno pristati na realnost, da bi se politično aktivni študentje politično organizirali na osnovi političnega in idejnega programa. Podobno kot Socialistična zveza, morda vsaj korak naprej. Zdi se mi, da bi morala biti razlika med politično organizacijo študentov in samoupravo.

V.: Prej si rekel, da dezideologizacija sovпада s spontanostjo. Ali s tem ne delamo krivice spontanosti? Mislim, da zadnja leta težnje po dezideologizaciji v študentski organizaciji ni bilo. Od leta 68. naprej se je bila bitka za naprednost. Je to po tvojem dezideologizacija?

O.: Moram reči, da si začel zelo zapleteno vprašanje odnosa med organiziranostjo in spontanostjo...

V.: Gre mi predvsem za natančno opredelitev, kaj bi v dezideologizaciji v preteklih letih pri nas izhajalo iz spontanosti?

O.: Vseeno bi se vrnil na vprašanje organiziranosti in spontanosti, da opredelim svoj odnos. Najprej je pomembna barva spontanosti in idejno politične organiziranosti. V Zvezi komunistov moramo povezovati tiste elemente spontanosti, ki imajo proletarski značaj, in jih organizirati. V zadnjih letih je šlo med nami v glavnem za diskusijo, v kateri je bil ideološki smoter izrazito lev, vendar je bila temeljna diskusija okrog metod. Kompleksen odnos med vsebino in metodo so pripeljali do različnih objektivnih posledic in idejnih izhodišč. Anarhizem je namreč bistveno drugačen od marksizma in ima objektivno drugačne družbene rezultate.

V.: Misliš, da so se eksplicitno pojavile anarhistične težnje?

O.: Moram takoj povedati, da noben od teh pojavov ni bil ideološko in teoretično izgotovljen in fundiran. Bolj smo se soočali s stihijo tendenc in pojavov v določeno smer. Po mojem je šlo bolj za trdno razčiščevanje o tem, kako in kaj. Za to smo si vsebi veliko časa in včasih je osebnih nivo škodil vsebinskemu dialogu, ki ga lahko danes cenimo po rezultatih, ki so vendarle dobri.

V.: Če definiramo samoupravljanje kot splošen družbeni odnos in kot tendenco, da bi postal razširjen in prevladujoč odnos, je res vprašljivo, ali naj se študentje organizirajo v klasični družbeno politični organizaciji, ko pa si je Skupnost študentov v svojih programskih dokumentih zapisala, da temelji ravno na tem osnovnem družbenem odnosu. Ali pripisujemo samoupravljanju politično funkcijo ali pa samo funkcijo sistema, sredstva za doseg politizacije? Ali je to samo institucija, ki jo mora nekdo stalno varovati, ali pa je odnos, ki se je sposoben obnavljati sam iz sebe?

O.: Samoupravljanje je razumljivo politična kategorija. Dejstvo pa je, da se samoupravljanja in samoupravnih institucij lahko ob dezangaziranosti socialističnih avantgardnih sil polastijo drugi idejni in politični tokovi. To je resno vprašanje, in s prakso lahko ugotovimo, da samoupravljanje in samoupravni organi do zdaj še niso pokazali dovolj sposobnosti, da bi sami iz sebe reproducirali samoupravno socialistično vsebino brez aktivne prisotnosti političnih organizacij, torej sindikata, študentske organizacije, predvsem pa ne brez Zveze komunistov. Naš politični sistem poleg tega rabi v sebi tudi nekatere elemente kontrole. Mislim, da je potrebno praktično ločiti politično organizacijo študentov od samoupravne. Vsi morajo sodelovati v samoupravljanju, ko gre pa za politično organiziranje, pa gre za tisti del, ki je vsaj deloma osveščen in deloma aktiven.

V.: Se vedno ni osnovno vprašanje, da bi študentsko organizacijo utegnili kdo izkoristiti, ampak da njen samoupravni koncept radikaliziramo, ker je to edina garancija proti uzurpaciji.

O.: Ti reduciraš, ti sodiš, da se da funkcijo politike, samouprave in idejnosti avtomatično opraviti na nivoju samoupravne organiziranosti.

V.: Ne avtomatično opraviti, ampak da se mora združevati in da je to osnovni pogoj za obstoj samoupravljanja.

O.: Lahko da je to neka družbena perspektiva, kot je družbena perspektiva odmiranja politike. Gledam na stvari tako, kot se mi kažejo danes. Mislim, da je o tem treba širše spregovoriti in se dogovoriti, ampak ob tem ne smemo dovoliti, da bi pozabili na konkretne politične akcije. Opozoril bi le na nekaj idejnih pobud, ki jih dajemo za delo med študenti. Opozarjamo predvsem na vprašanje marksizma, družboslovne vzgoje študentov, na vprašanje razvijanja masovnega političnega delovanja študentov, gremo v akcijo, da bi študentje ocenili pedagoško delo učiteljev s pomočjo anket. Cimprej moramo priti do kompleksnih pogledov na vprašanje reforme univerze. Upam, da bomo v mesecu dni dali v razpravo teze o idejno političnih vprašanjih visokega šolstva. To bo podoben tekst, kot je bil tisti o znanosti, tako da bi prišli do kompleksnega vpogleda in da bi akcijski program laže zasnovali.

Intervju je vodil Marjan Pungartnik ob sodelovanju Igorja Vidmarja, Pavla Zgaga in Draga Ščernjaviča.

denis poniž spevi o pohabljenic

I. velika svetloba norcev domovanje uvele kože znova in znova dišeče med karantenami sladki zapeljivi obraz privida tehtaš ujeto perut ptice če se sesuje grahovo zrno je to pričetek zemeljskega razmika obsedenci se v tolkačih zmanejo v prah

zatečem se v preduh mačjega repa glas se mi gabi kiklop med analfabeti prebiralec spolzkih besed

enaintrideseti maj

II. bistvo razkošja je ravnotežje roka posejana z ostrožniki me vpelje v ljubezen svetilničarji slutijo katastrofe v okroglih sobicah prebirajo nostradamusa urejevalci sveta se umaknejo med puščavnike

posledica prevar je dejstvo da imajo preprosti ljudje zmedene slutnje slepilo je vsaka izmišljotina od mehanizma žepnega nožka do naprave za skubljenje pisčancev ko odteče srebmozelena voda nakodrana v južnem vetru z obrazi mladih utopljenk in okusom po osoljenem vinu ostane duh razpadlega staničevja pomembnost je posledica menjenja časa

nekateri odhajajo k tuaregom drugi k helenom oplajamo se sami naš ponos so lončarji in zakotni filozofi včasih se pojavi nostalgija po sanjski reki in vijoličastih rožah pogovarjam se s samotno brezkrilno ptico usode zakoni krdela so najokrutnejši logaritmi v vseh štirih vesoljih ki jih naseljujemo okrvavljene oči so znak lažnega mučeništva preroki jedo kobilice naši razbojniki so pobožne sekte bičarjev z voskom si mašimo ude jezike nam prebodejo že pri rojstvu kdaj pa kdaj se pojavi veselje do urarstva peti junij

III. ostaneš izsesan med žirafico konjem ostalim dobrihjem vse prerad se naseli obup nerazumna je le včasih se polepša z visokimi toni blagor jim ki jim beseda teče po grlu kot sladki med poletja molk s strupenimi lasmi

kje začaraš toliko glasov da temni zlati vodi rečes ljubica prazni elizij pozvanja v sončni luči

besedi slast šestindvajseti september

zoran slavić zapis o samuelu

V grenkobi rastlinja kot čas poln vsebine neizmerljivega telesa odhajam s tišino

Vračam se v tiste davne čase. Takrat se je zgodilo mnogo čudovitih stvari, življenje je tkalo fantastične okraske in se mešalo z mlekom sanj. V tistem času sem obiskoval Virginijo. Pila sva vroč čaj ob petih popoldne na terasi. Navadno sva opazovala svetilnik v daljavi. Prijateljsko sva klepetala, vendar nekam odsotno in zamišljeno. Morje se je penilo in nemirno dihalo.

Enkrat aprila me je nenadoma obiskal Hans. Ravno je potoval mimo in si je vzel pol urice za starega prijatelja. Razgovora se ne spominjam več, prepričan pa sem, da sva naročila jagodni sok. Nosil je dva kovčka iz rumene svinjske kože.

Vendar, začnimo že to negotovo iskanje. V začetku je bila slika, reliefna in vznemirljiva. Vendar to ni bila prava slika, mogoče le slutnja, ki se je z obnavljanjem zgostila. Potem, iz globine sanjanja, mogoče iz pozneje sanjanega časa, katerega razsežnosti in oblike večno ponavljamo, se je pojavljala, posebno ko sem prebival na malih, tihih krajih, s parki, z zelenimi, pravilno prirezanimi živimi mejami, po dežju, v trenutkih, ko sonce zahaja, skrivnostna glasba kot ozadje tega nejasnega občutka. Samo sebe zasačim v misli: Virginia Woolf: Valovi, ali kaj drugega. Takrat je bilo vse tako videti. Glasba je prihajala kot nejasna sla, žalostna glasba, ki me je zares zelo ganila. Kako je nastajala, to sem lahko samo domneval. Vendar je bilo vse to zanemarljivo nevažno, kar je pomembno, je njen obstoj. Določena čustvena dispozicija je pri tem vsekakor pomagala, nagnjenost k melanholiji, vse to zavito v mehko-bi prihajajočega večera, je omogočalo, da pritajena življenja v meni postanejo eno z nečim metafizično osebnim, kar je lebdelo v okolici, eno s tistimi stvarmi, v katerih bistvo zavestno ne moremo predrti.

Ta iracionalne traverze sem takrat čutil v predverjih svojega bistva. Ta trak svetov je porajal melodijo, ki je bila vsa prežeta z nekim nejasnim fluidom. Danes, ko sem utrujen in luč ne sije name, ko me je lahni dotik lepote tako onesrečil, zanesljivo vem, da sem jo najbrž naskrivaj vsrkal v dušo. Prepričan pa sem, da je v tej melodiji vendar prevladovala otožnost. Glasba je bila globoka, temna in drhteča. Nikoli prej je nisem slišal, in mogoče je zato tudi nisem mogel ujeti.

Sam, moj drugi jaz, senzibilnejši in bolj vroč, je prvi posegel po njenih neznankah. Tiste dni, ko sva se sprehajala po dolgih stezah, ki so bile posute z listjem in borovimi iglicami, od belo pobarvane hišice z lesenimi polknicami proti oceanu, katerega bližino smo skoz bujno rastlinje samo slutili, je bil nekako zamišljen, ne otožen, ampak prevzet od neke vrste samoopazovanja. Bil je na robu njenega mračnega izvora. Zdaj, vendar prepozno, spoznavam, da tedaj ni bil niti malo žalosten, ampak blizu fantastični pustolovščini v totalitarnost, v neskončnost. V njegovi naravi sem že od nekdaj slutil nekaj transcendentnega.

Ena izmed prvih tega skrivnostnega občutka – glasbena fraza je bila samo ena njegovih premis – se je začela takrat oblikovati. Neopazno je dan za dnem prihajal v nas enakomerni ritem v razmišljanjeh, tihih tonih. Tedaj še nismo slutili nevarnosti, ki jo nosi s seboj. 6. oktobra, ko smo se zbrali v salonu v prvem nadstropju, smo se zavedali, da je tisto že globoko in nesprenmenljivo v nas. Ta nostalgična fuga je postala naš večno prisotni del.

Nihče, niti Sam niti Petruška, nežni in megleni lik, ki je vzniknil iz tajnih pokrajin moje notranjosti, ni mogel drug drugemu pojasniti narave in razsežnosti tega ritma, te drobne glasbene fraze, ki se je iz njega oglašala. Vsi pa smo zagotovo vedeli, da obstaja. Zajelo nas je lepljivo in neizprosno. Pojavljalo se je na različne načine: mene je prevzemalo med večernimi sprehodi po pravilnih, dolgih, mehkih poteh proti morju, ko so se zadnji kristali sonca utrinjali v mrežasti gošči rastlin. Neposredna posledica tega pojava je bila množica nedorečenih, bliskovitih misli, katerih osnovni tok je pomenil metafizično potrebo po prodoru v bistvo nekaterih stvari: življenja in smrti, lepote in ljubezni in še naprej – potrebo, da se izgubi v prostoru, da bi mogoče tako dosegel poslednjo enotnost s svetom. Tokrat sem zares hrepenel, da bi prodrl v skrivnosti celic, ki so bile obsijane s čudežno svetlobo.

Ko sem kasneje poskušal ponovno doživeti ta trenutek tako, da sem preiskoval svojo zavest, sem naletel na praznine neugodja in preobčutljivosti, ki sledijo kratkim prebiskom nečesa ekstatičnega. Temu sem kar naprej prisluškoval. Vendar so se praznine v spominu množile, in vedel sem, da mora to pripeljati do pomembnih sprememb.

Nekaj dni kasneje je Petriškino stanje postalo resno. Zdaj sem vam dolžan pojasnilo: medtem se je razpadanje mojega bistva odvijalo vedno hitreje. Najprej sem izgubil Petruško, točneje: zapustil me

je. To senzibilno steblo v mojih možganih se je ogročeno borilo s čudežnimi klici narave. Petruška je zbolel. Z visoko vročino in mrzlico je legel v posteljo. Rdeče pege, ki so bile prej komaj vidne, so mu prekriale lica. Dan kasneje je položaj postal še težji in Sam je prav v S. poslal po zdravnika, ki pa je lahko ugotovil le še zadnjo stopnjo tuberkuloze. Petruška je od časa do časa pljuval kri. Za bolezen sva vedela že prej, navadila sva se na njegov kašelj in ostale tegobe. To nedvoumno soočanje z boleznijo pa naju je zelo pretreslo. Noči sva prebedela ob njem, on pa je iz dneva v dan vse bolj kopal. V začetku četrtega tedna se je izmučeno tlo prenehalo bojevati. Pomislil sem: ta naš griček pa le ni tako čaroben kot Mannov.

Naslednjega dne smo ga pokopali na majhnem vaškem pokopališču na obronku sosednjega gozdnatega pobočja. Z morja je pihal veter in prinašal grenek vonj po soli in krike galebov. Ob vrnitvi sva molčala vse do svojih sob in čutila tragično veličino trenutka. Začuda sem bil miren, počasi sem si ponavljal veze nekega starega pesnika: Odhod je tisto, kar imenujemo skrivnost... Vedel sem, da je Petruška moral umreti, preveč se je ločil od matičnega telesa. Ves ta dan je bil vetroven in veder, v nas pa še ni bilo žalosti, pojavila se je šele kasneje.

Življenje se je nadaljevalo že naslednje jutro. Vse bolj smo koračili v jesen, prebujali smo se v deževna in mračna jutra in se zavedali spremembe v nas samih. Petruškina smrt je dajala vsemu težo, vznemirjala naju je s svojo materialno neizogibnostjo. Vizija tiste integralne lepote, o kateri je prepričan in zaneseno pripovedoval pesnik Samjon, tista polnost občutij in življenja je dobivala temne obrise, kot da se je skrhalo povedoval pesnik Semjon, tista polnost občutij in ri je uspeła predrti v te predele duhovne ezoteričnosti. Prodrla je tja. In ostala. Prvobitna slutnja, nejasni izziv, ki ustvarja bes v koščeni srži. Nekaj tednov pred Petruškinim koncem se je vse to nepričakovano zlilo v nenavadno lepoto, ki nas je vsa dragocena in pričakovana obiskala.

Ob koncu oktobra, datuma se ne spominjam, natančno pa vem, da je bilo tistega dne od ranega jutra zelo spremenljivo vreme: sonce se je menjavalo z dežjem; nenadoma smo se tedaj zavedeli, da nas ta substanca intenzivnega življenja ne bo več obiskovala brez našega truda. Tedaj je bila potrebna velika koncentracija, izogibanje močnih vsakodnevnih vtisov. Zdelo se mi je, da ji življenjska dejstva ne pripajo.

so nas na bolehnega Petruško. Pa tudi ona nas je povezovala, zdaj je bila že obarvana s temnimi sencami. Ni samo smrt najinega prijatelja zatemnila njen ozarjeni blesek. V prostranstvih med našim gričem in oddaljenim morjem se je pripravljalo nekaj velikega. To sva čisto intuitivno čutila. Sam je bil videti kot človek, ki ga nič ne more iznenačiti. Na drugi strani pa sem tisti listič, ki mi ga je dal, prebral mnogo pozneje:

Preplah telesa, kepa davne bolečine bežim iz teme v maternico se vračam razkosan s sončno sekiro

Preplah telesa, kepa davne bolečine bežim iz teme v maternico se vračam razkosan s sončno sekiro

Petega novembra se je vreme nenadoma zboljšalo, nebo je bilo proti večeru čisto jasno. Zjutraj šestega novembra, ki je bil spet oblačen in vlažen. Sama ni bilo več v sobi. Preiskal sem vso hišo, povprašal služinčad, preiskal blatne potoke med hišo in morjem. Brez uspeha. Popoldne sem obvestil mestno policijo. Samovo izginotje me je prisililo k razmišljanju. Cele ure sem preučeval vsako izmed tisočeri možnosti. Nekaj časa sem pazljivo analiziral, potem sem pazljivo analiziral, potem sem mrzlično prehajal prek asociacij in dvomov do paničnega strahu. Proti večeru, popolnoma izčrpan in zbit, sem prišel do tega, kar je bilo najbrž točno, namreč da se je Sam odločil, da izpolni njene zahteve in se končno z-dini z njo.

Ločitev s Samuelom me je zelo bolela. Ostal sem sam. Le še golo razumsko steblo v lastnih možganih. Še danes mi ni jasno, čemu je služila tista farsa s klicanjem policije, mogoče sem potreboval potrdilo, da jaz še naprej obstajam po Petruškinem in Samovem odhodu.

V S. sem ostal še nekaj dni, da bi uredil neizogibne formalnosti ob Samovem izginotju. To čudno igro sem kljub vsemu moral odigrati do konca. Na srečo mi krajevna policija, ki so ji prepustili zadevo, ni delala težav, ker, kot je povedal komandir postaje, niso našli nobenega trupla. Vedel sem, da trupla ne bojo nikoli našli, ker ga sploh ni bilo. Danes se mi vse to zdi cinična igra, tedaj pa sem v vsem tem čutil neko temno zadovoljstvo. Odpotoval sem domov v B. noseč jo s seboj, ne da bi vedel, če to počnem zavestno ali ne. Vendar je bila vsa razkošna in usodna. Zdaj me redko obiskuje, tu ni tišine gostih nasadov. Večkrat se prepoznam v kakšni pokrajini, kakšnem verzu, glasbeni frazi. V pogledu kakšne ženske zaslutim njen fluidni blesek, zagledam jo, ko sončni zahod seje tišino nad morjem... Vendar v njej ni več tiste moči, gostote, pritičila se je, mogoče spi. Slutnja pa je v meni še vedno prisotna. Čakam. Včasih se vprašam, kdaj bo prišla pome.

Potem bi življenje mogoče izgubilo smisel ali kaj drugega. A zakaj je življenju sploh potreben smisel ali kaj takega? Kaj življenje samo sebi ne zadostuje? Ko človek že enkrat živi, zakaj potrebuje še kaj drugega, lep razgled z okna ali tako trapasto stvar, kot je deklica v sobi – z vsem svojim klepetanjem in trapastimi problemi in ljubkim ščebetanjem in temi rečmi? In zakaj se mora človek briti in početi vse te trapaste stvari, kot sem že rekel? Kaj ni dovolj samo tako nekje sedeti ali ležati in razmišljati o vseh teh grdih in lepih rečeh kot ta razgled z okna in ta deklica, ki bi jo lahko pripeljal v sobo, in to trapasto britje z navadnim milom in lepe obleke.

prevedel m. a.

branko andrić razgled na morje

Kot da je vratar rekel, da je razgled z okna lep. Kot da dvakrat nisem slišal, da je vratar rekel, da je razgled z okna lep.

Zelo pomembno je, da se z okna lepo vidi. Posebno na morje. Lahko vidiš morje, ladje, pristanišče in potem prileti od daleč hidroavion in pristane na mirni površini in jo pri tem vznemiri. V daljavi so otoki. Če bi gledal z gradu na vrhu hriba, bi z malo domišljije lahko videl gusarske ladje in gusarje, ki se izkrcavajo. Na istem stolpu iste trdnjave bi bila tudi neka deklica. Veter bi me družil z njo. Mršil njene in moje lase. Isti veter. Protem bi šel v mesto, našel neko likovno razstavo in spet srečal deklico. Šel bi v gledališče in zagledal to deklico v parterju, poskušal bi ji odigrati noko vloga, a mi ne bi preveč uspelo. In tedaj bi se spoznala. Pospremil bi jo domov. Dogovoril bi se, da se jutri ob petih dobiva pred kinom.

Razgled z okna je prav zares v redu stvar. Posebno, če je lep. Še posebno na morje.

In potem, ko da je vratar rekel, da lahko, če si želim, pripeljem deklico v sobo. Razmišljal sem o tem. To je res prav dobra stvar: pripeljati deklico v sobo. Biti z njimi sam. Ljubiti se z njimi in početi... tako, te stvari. Najti deklico, ki ti je res všeč in gledati z njo skoz okno, vdihavati vonj po morju in dih vetra in niti, mogoče črno vino in jesti girice ali kakšne druge ribe.

Deklica je v redu stvar. Posebno na morju. Jasno, če jo ima človek rad ali če mu je vsaj všeč.

Kot da je vratar rekel, da je postelja zelo udobna in pri tem nekam zarotniško namignil.

Kot da sem se zleknil na posteljo in gledal v strop. Kot da sem po zidovih videl slike. Razmišljal sem o razgledu z okna, o deklici in postelji in o drugih rečeh. Potem mi je prišlo na misel, da bi bilo dobro, če bi se obril.

Spomnil sem se, da sem se včasih, ko nisem imel mila za britje, bril z navadnim milom. Ni šlo lahko. Koža je drsela pod prsti. Britvica je naglo otopela. Nazadnje pa sem se vendar obril.

Kot da sem poskušal spet tako napraviti. Kot da sem se precej namučil. Kot da mi je vendarle n nekako uspelo.

Tako obrtit in z lepo krojeno obleko bi mogoče lahko prepičal kako deklico, da pride v sobo. Kot da bi bilo treba samo iti dol v mesto in pristopiti h kakšni, ki se sprehaja. Najbrž bi bil kateri všeč. Mogoče ne ravno na prvi pogled, ampak kasneje, ko bi se bolje spoznala in bi šla z mano. Treba bi jo bilo samo dovolj dolgo prepričevati.

A potem sem pomislil, da je zelo trapasto tako razmišljati. Iogled skoz okno, deklica v tvoji sobi. Ali ni vse to trapasto in nepotrebno? Zakaj si človek želi ravno lep razgled z okna in deklico, da jo pripelje v sobo. Vsi si to vedno želijo. Ali na svetu ni važnejših stvari? Ne lep razgled skoz okno na morje in deklica v sobi, ampak nekaj drugega. Fino je včasih tudi ostati neobrit. Ne obleči lepe obleke. Ostati tako v nekem prostoru, ki nima nobenega razgleda, niti okna. Gledati opeko na goli steni. Ta je lahko prav tako lepa kot lep razgled na morje ali deklica v sobi, samo če je dovolj osvetljena in opazovana s prave razdalje. Človek pa lahko tudi kaj nariše na steno, tako da je to lepo in da to gleda. Ampak zakaj je človeku potrebno ravno nekaj lepega, da to gleda ali doživlja? Tudi grde stvari so lahko zanimive in podobno.

Zakaj je pravzaprav sploh potrebno nekaj, kar bi bilo lepo ali zanimivo in podobno? Zakaj je človeku sploh kaj potrebno? Zakaj bi ne bilo vse tako, kot je, in zakaj ne bi enostavno počel prav ničesar, kar tako bi samo obstajal in bi mu bilo lepo? Ali pa da mu ne bi bilo niti dobro niti slabo, ampak samo, da bi mu bilo ali ne bilo, da bi on bil.

Potem bi življenje mogoče izgubilo smisel ali kaj drugega. A zakaj je življenju sploh potreben smisel ali kaj takega? Kaj življenje samo sebi ne zadostuje? Ko človek že enkrat živi, zakaj potrebuje še kaj drugega, lep razgled z okna ali tako trapasto stvar, kot je deklica v sobi – z vsem svojim klepetanjem in trapastimi problemi in ljubkim ščebetanjem in temi rečmi? In zakaj se mora človek briti in početi vse te trapaste stvari, kot sem že rekel? Kaj ni dovolj samo tako nekje sedeti ali ležati in razmišljati o vseh teh grdih in lepih rečeh kot ta razgled z okna in ta deklica, ki bi jo lahko pripeljal v sobo, in to trapasto britje z navadnim milom in lepe obleke.

Vendar, kot da sem sedel na okno in gledal na morje in ljudi, ki so se sprehajali ob obali. In kot da je mrak vse to objel s svojimi toplimi rokami. Luči v mestu na vzpetini so se prižgale. Videl sem tista Šveda, kako postopata po ulicah in se vrtita okoli stolpa in prepevata kavbojske pesmi. Pa sem še sam zapel tisto staro bitniško himno in zdrvel navzdol in smo odšli in se živinsko napili in prepevali vse tiste nore pesmi in se pogovarjali v vseh tistih norih jezikih in se spogledovali s trapastimi Nemkami. Imele so otroke in može nekje v Nemčiji, sem pa so prihajale, da bi se na kakšnem trapastem otoku gole kopale in počele druge nore stvari. In tako pijani smo govorili o komunizmu in o drugih takih stvarih in se strinjali, da je dobro, ko je človeku dobro ali nekaj takega ali pa se sploh nismo strinjali, ker sem preveč popil, mešal sem različne pijače in kar najhitreje sem moral na stranišče ali ubikacijo kot bi mogoče temu rekli Poljaki, nato sem zagrabil tisto mlado Elfi in jo skušal zvlčeti v svojo sobo, ker je imela tako črne lase in tako zelene oči, imela je tako lepe male trde prsi in ostalo vse tako neznansko lepo in koža ji je tako lepo dišala in bilo bi jo krasno imeti tu v sobi s tem lepim razgledom na morje, tu, na tej postelji, ker je znala tako lepo vračati, da se ni vedelo, kdo se s kom ljubi: ona z mano ali jaz z njo.

In kot me nazadnje spoznal, koliko človeku pomeni tisti trapasti razgled na morje in ta trapasta deklica v sobi, trapasto biife in trapasta obleka in življenje in vse ostale nore stvari, zakaj človek potrebuje kaj lepega ali zanimivega ali nekaj takega, zakaj sploh kaj potrebuje, zakaj ne bi moglo biti vse tako, kot je, in zakaj ne bi mogel človek početi ničesar, ampak kar tako, da samo obstaja in da mu ni niti slabo niti dobro, da samo je ali pa ga ni kot sem maloprej dejal, vendar me je jetniški paznik premočno brenil v trebuh in me ponovno spravil v nerodno situacijo.

Književna revija Ulaznica iz Zrenjanina je svojo številko 24 – 25 posvetila antologiji dvajsetih mlajših vojvodinskih pripovednikov, ki pišejo v srbohrvatskem jeziku. Iz nje smo prevedli dve zgodbici – novelici. In zakaj smo ,prevedli ravno ti dve? Zato.

Razlog, izdaja Studentski centar Zagreb

Knjiga nadaljuje avtorjevo iskanje sociologije, odločno povezano z ustanovitvijo in razvojem revije Praxis. Iskanje sociologije je hkrati tudi najbolj viden rezultat tega dela; toda iskanje v pomenu, ki v ničemer ne degradira opravljenega dela. Naša etabilarna povojna sociologija se je razvila v „normalno“ stanje iz dveh bistveno različnih izvorov v dve bistveno različni sociologiji, obe z utrjenim položajem „znanosti“. Gre najprej za splošno sociologijo, katere prava naloga je uporabiti marksizem na področjih, ki so se razrasla zunaj izvršnega marksizma. Nastala je pod vplivom mnenja, da je sociologija marksizmu nepotrebna, mnenja, ki je dolgo vladalo med sovjetskimi ideologi, vendar se je moralo umakniti naraščajočim potrebam za učinkovitim socialnim in političnim sistemom. Abstraktnost in splošnost seveda nista mogli preprečiti tendence, ki se je pri nas pojavila z močnejšo industrializacijo – funkcionalizmu in pozitivizmu. Položaj v določanju tehničnega in političnega razvoja je neločljivo povezan z nekaterimi lastnostmi te sociologije, katerih ukinitev je odvisna predvsem od razvijanja totalizirajoče kritike.

Kuvačičev poskus sociologije vsebuje elemente, ki kažejo na nezadostnost obeh usmeritev. Rodil se je prej iz nasprotja in nasprotovanja kot pa iz želje po perfekcioniranju. Filozofsko antropološko izhodišče je samo znak, da vprašljivost sociologije ne more izhajati iz nje same, ker vse kaže, da se obnaša vedno bolj nekritično, podaniško (sinkrono – razprostranjen tukaj, izključno v funkciji tega). Ravno filozofsko – antropološko izhodišče pa rezultira v analizi, ki presega dehidrirani um raziskovalnih institucij: zanjo sodobna stvarnost ni sklop enakovrednih sistemov niti ne model, ampak protisloven kontinuum – racionalen v nasprotju. Sodobna sociologija, ki sloni predvsem na velikih institucijah, dotiranih s strani družbe in postavljenih na trg (Tržnost znanosti je pred nekoliko meseci zahteval tudi univerzitetni komite ZKS.), daje analize, ki ne presegajo zastavljenega problema. Nerazdružljivo je povezana z aparatom upravljanja, zato tudi konflikti, ki od časa do časa nastanejo med njima, nakazujejo samo razlike v efektivnosti, ne pa tudi v eksistenci.

Kuvačič nadomešča v svojih študijah instrument „analize vsebine“ s filozofsko – antropološkim pristopom. Čeprav je zadnje čase striktno zastopanje teorije o koncu ideologije vedno redkejša, so ostali instrumenti, ki jo še vedno implicirajo. Ta teorija je namreč samo rezultat spoznavne strukture pozitivističnega uma, in jo je treba razčleniti skupaj z razmerami, ki jo porajajo. V kakršnikoli kritiki je to problem prehoda s filozofske na kritiko ekonomske sfere. Zaprti krog pojavnosti v pozitivizmu se v takšnem pristopu odpira predvsem zaradi teorije odtujitve, ki jo je marksizem razvil, potem deloma pozabil, da bi ponovno oživila v „new left“ kritiki. Rehabilitacija odtujitve je tesno povezana z rehabilitacijo zgodovine (enega pomembnih elementov kritike totalitarnih družb) in humanizma. Šele v tem okviru se nekoliko jasneje vidi, kako se v pozitivizmu metoda spreminja v ideologijo, kako zunaj metode ni nobene ideologije več. Navidezno prevladovanje filozofije (ki je pogosto kar izenačena s teorijo) je še en poskus skoka v enodimenzionalnost – skok iz zgodovine v področje izključnosti pojava.

Uspeh Kuvačičeve analize je treba iskati tam, kjer je najbolj izstopila iz obstoječe sociologije, kjer je torej najbolj filozofska. Nedvomno je to analiza srednjih slojev, mogoče eden največjih dosežkov praksisovskega kroga. „Sukobi“ imajo svojo notranjo zgradbo: na osnovi razredne diferenciacije se je oblikovalo dvojno gibanje – tisto, ki indicira razrednost v svoji zgodovinski usmeritvi (študentsko gibanje leta 68, in tisto, ki nastopa protizgodovinsko, torej tudi kontrarevolucionarno (nacionalistično) gibanje, katerega najčistejša manifestacija so bili dogodki na Hrvaškem v polpreteklem času). Čeprav je slednje naleto na močan in organiziran protidarec, pa kaže, da je bilo veliko bolj temeljito poraženo prvo. Nacionalizem kot gibanje srednjih slojev se pojavlja kot realna alternativa socialistične ureditve, podprta s tendencami razvoja družbene strukture, medtem ko je program študentskega gibanja navkljub osnovni potrditvi, ki jo je dal tudi Tito, doživel ostre obsodbe bodisi kot huliganizem (ker se je povezoval z organiziranim revolucijom) bodisi kot „nerealistična prenapetost“, „uto-pičnost“, „levičarjenje očkovih razvajencev“ (ker je bil povezan z že tako ali tako privilegirano socialno kategorijo študentov). Predvsem je treba pripomniti, da študije ne kažejo nobenega podcenjevanja vloge delavskega razreda, kar se tovrstni kritiki očita pod vplivom začetkov študentskega gibanja, ko je resnično obstajala iluzija, da univerzitetni geto more nadomestiti delavska gibanja na razredni osnovi. Kuvačičev prehod na različne manifestacije obstoja srednjih slojev (kultura, mass media, morala) je poskus razbijanja intelektualizma, toda ne intelektualne kritike, kar daje slutiti pomen, ki ga avtor daje povezavi inteligence z zgodovinskim bojem delavskega razreda.

Na drugi strani je ta zgodba najšibkejša tam, kjer

se najbolj naslanja na normalen instrumentarij naše sociologije (suvremena omladina), kjer se kaže nekaka zadrega pri razpolaganju z bogatim gradivom raziskav. Zadrega je simptomatična, ker je za analitika v naši sorazmerno nerazviti socialni strukturi veliko bolj pomemben pristop totalizacije kot pa do skoraj nerelevantnih fines dognana metodologija, kajti le-ta more oživeti samo skozi totalizacijo.

Knjigo sestavlja dvanajst razprav, večinoma že objavljenih v revialnem tisku, kar pa ne daje občutka, da je celota tematsko raztrgana. Iz tega se da sklepati, da je avtorjev angažma toliko širok, da lahko suvereno spregovori o številnih sodobnih problemih, na drugi strani pa je to priznanje izhodišča, ki z genetičnim pristopom dokazuje soodvisnost navidežno nezdružljivih pojavov. Brez dvoma pa je Kuvačičeva razprava Obilje i nasilje (praxis, žepna izdaja 4–5, Zagreb 1970) za spoznanje koherentnejša, kar spet vsiljuje sklep, da je avtor na poti k novim preokupacijam.

In še nekaj. Razlog je zbirka, ki jo izdaja Studentski centar v Zagrebu. Kuvačičeva knjiga je že 60. v tej seriji, katere izbor vključuje literaturo, literarno teorijo, filozofijo in druge družbene znanosti. Nizke cene (ki se gibljejo od treh do tridesetih dinarjev) so predvsem rezultat volonterizma, saj avtorji objavljajo brez honorarjev. Glede na odnose v našem založništvu je to gotovo zanimiv podatek, vreden premisleka.

Marjan Pungartnik

»NOVI ČLOVEK SE BO HOTEL SMEJATI«

(Lev Trocki: Literatura in revolucija – študentska založba Ljubljana – str. 115)

Pričujoči izbor tekstov Trockega o literaturi kaže na dve različni poziciji Trockega v razmerju do ruskega socializma in do, v njem vsebovanega, vprašanja kulture in literature posebej:

1. Trocki kot drugi vodilni mož ruske revolucije opredeljuje svoj odnos do kulture in do takrat aktualnih literarnih strujanj v Rusiji (gre za futurizem, formalizem, simbolizem, proletkult itd.) v naslednjih zapisih, ki so objavljeni v naši izdaji: Futurizem, Formalistična pesniška šola in marksizem, Proletarska kultura in proletarska umetnost, Partijska politika v umetnosti, Revolucionarna umetnost in socialistična umetnost.

2. Izgnani Trocki more svoj odnos do literature v socializmu izraziti predvsem posredno, kot odnos do termodorske birokracije, ki je med svoje „uspehe“ mogla šteti tudi kastracijo kulture, ob tem da je sprožila pojav sterilnega socrealizma. Tekst: Totalitarna birokracija in umetnost. Umetnost in revolucija. Ne vem točno, s kakšnim namenom je izdajatelj med te tekste uvrstil tudi Gramscijevo pismo o italijanskem futurizmu.

Dokler govorimo v okviru prve predpostavke tega razmišljanja, moramo najprej ugotoviti, da je bil Trocki med oktobrsko revolucijo in takoj po njej soočen skupaj z ostalimi Leninovimi tovariši s situacijo graditve socializma v zaostali deželi, kjer je naloga razvijati prejšnje borne družbene predpostavke v svoji neizmernosti vodila k mnogim nedoslednostim, predvsem v izbiri sredstev za ohranitev socializma oz. revolucionarne oblasti. V tem okviru je kultura zaradi pomena „opis-menjevanja“ zaostalih množic morala biti pomembno vprašanje.

Ker delavski razred niti v razvitejših deželah, in še manj v Rusiji, ni imel nobene posebne kulture oz. je bil odrezen tudi od najboljšega v „buržuazni“ kulturi, si Trocki zastavlja v tem smislu vprašanje na dveh nivojih. Prvi je splošnejši in zajema vprašanje razredne kulture nasploh, drugi pa pomeni pregled takrat obstoječih kulturnih tendenc, ki jih ni izražal sam delavski razred, pač pa predvsem inteligenca. Ob prepletenosti govorjenja na obeh nivojih Trocki po eni strani ugotovi, da so: „V resnici za kulturo najpomembnejši odnosi in interakcije med razredno inteligenco in razredom samim“ (str. 68), po drugi strani pa bolj ali manj uspešno polemično ovrednoti kulturne tokove v takratni Rusiji. Tako npr. pravi za futurizem, da je „bliže bohemstu kot proletariatu“ (str. 23), s čimer predstavnikom te smeri ne odreka mnogih kvalit. Futurizem mu je upor proti impresionizmu, simbolizmu in proti „ožetim limonam in oglodanim piščančjim kostem malega sveta liberalno-mistične inteligence“ (str. 19) (gre zlasti za Z. Hippia). Futurizmu priznava življenjskost in progresivnost na področju filologije itd. Ostreje pa se Trocki opredeli do formalistične pesniške šole, pri čemer gre po mojem za nekoliko nekomunikativno zoperstavljanje marksizma (seveda marksizma, kakor ga je takrat pojmoval Trocki) formalistični estetiki.

Toda ob vsem tem Trocki ugotavlja umetniško nemoč, nainost, skratka neobglednost literature s tovarniških stenčarov.

Zato je pomembno opozoriti na bolj teoretskem nivoju tečno vprašanje proletarske kulture. Trocki pravzaprav dokazuje protislovnost tega termina. Proletarska kultura naj bi, kakor implicira sam termin, živel v času revolucionarnega boja proletariata za

njegovo emancipacije oz. v takratnih ruskih razmerah v času boja za ohranitev revolucionarne oblasti. To pa je bil čas, ko je šlo za reševanje „banalno praktičnih“ problemov materialne nje nerazvite družbe, da bi vzpostavili pogoje za vzpostavitev brezrazredne družbe. (Pripomniti je treba, da je hiperkcentiranje te teze Rusijo pripeljalo do strahotnih konsekvenc.) V tem času pa ni osnov za posebno proletarsko kulturo. Ko pa so zanjo vzpostavljeni pogoji, ugotavlja Trocki, ni več proletariata. Zato gre predvsem za vprašanje razvoja tiste kulture, ki se je zmožna pridružiti revolucionarnemu razvoju soustvarjajoč predpostavke za življenje novega človeka. Tako Trockemu historični revolucionarni prelom konstituira NOVO UMETNOST, ki „bo ateistična“.

„Znova bo oživila komedijo, kajti novi človek se bo hotel smejati. Novo življenje bo vdihnili tudi romanu in vse pravice bo priznala lirizmu, kajti novi človek bo ljubil bolj in močnejše, kot antični.“ (str. 115)

Kot se zdi, gre Trockemu za novo umetnost kot za še nespecificirano zgodovinsko sintezo in transformacijo v zgodovini nakopičenega duhovnega bogastva.

Drugi vidik, ki nas pri Trockem zanima, pa je njegova določitev odnosa med sfero politike in sfero kulture, kar pomeni seveda vprašanje partijske politike v kulturi. Trocki na eni strani govori, da Partija ne bo z dekreti ukazovala v kulturi, po drugi strani pa govori (z dovolj jasno politično konotacijo) o progresivnem in reakcionarnem v kulturi. To pa pomeni, da Trocki ni kritično izstopil iz tistega ideološkega modela, v katerem je stalno prisotna medsebojna ogroženost politike in kulture, tako v samih pojmih s teh dveh področij kot v realnih konkretnih odnosih med ljudmi, ki delajo na obeh področjih, kar je v ruskih razmerah dobilo dobro znane dimenzije.

Ostane nam še pogled na preostala dva teksta, ki sta zaradi Trockega v izgnanstvu še bolj kot zgoraj obravnavani vezana na čisto politična vprašanja (npr. tudi vprašanje trockizma kot „aniteze“ sovjetske popačenosti socializma, vendar se s tem sklopom vprašanj tu ne bomo ukvarjali). Trocki v teh tekstih dokaj jasno zaznava hlapčevski in kurtizanski značaj v stalinški duhovni atmosferi nastajajoče umetnosti.

„Umetnost stalinizma bo prešla v zgodovino kot najočitnejši izraz globokega zatona proletarske revolucije“ (str. 128) ugotavlja Trocki, in po drugi strani poudarja, „Nemogoče je najti izhod iz te zagate z umetnostmi lastnimi sredstvi.“ (str. 130)

Kljub temu, da bi v tem primeru Trockemu mogli očitati pomanjkanje analitičnosti (ta pride do izraza v drugih njegovih delih, predvsem pa v njegovi „Kuski revoluciji“), pa bi bilo težko zanikati te trditve.

Pričujoča knjižica nam služi bolj pri izpopolnitvi slike o historični podobi Trockega in njegove dobe, kakor pa nam nudi kakšne nove estetske kriterije, npr. v tem smislu kot Lukasevi spisi.

Knjižica je sicer nekoliko površno urejena – je brez kazala in brez vsakršnega, vsaj skopo informativnega uvoda ali spremne besede, pohvaliti pa je treba duhovito opremo Janeza Koželja.

Darko Strajn

TA SVET JE POTREBEN POČITKA

Dizajn običajno ponuja svojo čutnost po izločbah poželjenja kakega ultramarketa. Čisto posebne razstave, kot je tista Društva likovnih oblikovalcev Slovenije v Arkadah, so redke, in zato je njihovo poobčevanje toliko večji užitek. Oblikovani predmeti so razstavljeni zgolj za gledanje in uživanje v njihovih zerotiziranih oblinah, preračunani so za elitnega obiskovalca, občutljivega za finese linij in oblik. Ko ne smeš sesti v stol, vzeti razstavljeni kozarec v roko in preizkusiti njegovo uporabnost, meji vse to že na rahlo buržuazno fetišizacijo industrijskega predmeta. Z dizajnom je nekako tako kot s prostitutkami, dražje so lepše in so za tiste s polnimi žepi. Delavnemu ljudstvu pa preostane kolodvorska restavracija, razprodaja pohištva ali lan-ska konfekcija. Preostaja mu delovno mesto za lepo oblikovanim strojem. Muka za lepo oblikovanim orodjem ni nič manj mučna, kljub božanski lepoti krampa ali lopate.

Kljub inflaciji stolov se še vedno najde kdo, ki oblikuje novo in še ekskluzivnejšo obliko, kakor da ne bi bilo nič bolj zgočega in nujnejšega kot tistim tridesetim do petdesetim stolom dodati še petnajst počivalnikov. Ta svet je prepotreben počitka. Stolov je dovolj, kot je dovolj pralnih praškov in kemičnih svinčnikov. Toda dizajn je očitno močno podvržen zakonom konjunktne in recesije, ekonocentizmu, kulturni industriji in s tem vsemu, kar ta kultura nosi s seboj. Časov, ko „bodo mogli tudi naši sosedje sprejemati naše ustvarjalne oblikovalske vplive“ se lahko veselimo edino, če bomo transcendirali ekonocentriem in bomo dizajn približali človeku v dostopnejši in dojemljivejši oblikovanosti, ki ni več zgolj samozadovoljevanje oblikovalčevega duha in kreativnosti, temveč bistvenih človekovih determinant, potreb in odnosov, kjer bo omogočena večja participacija ne samo v trošenju, temveč tudi v procesu nastajanja oblikovanih predmetov v skladu s človeku lastno željo po neodtujenem okolju in bodočnosti.

tv

Sodobno gledališče je odtujeno gledališče. Dokaz za to odtujenost so najrazličnejši poskusi, da bi ga spremenili. Vsi poskusi za modernizacijo so naravnani nazaj, proti začetkom gledališča: ideal je preteklo gledališče.

Kaj je tisto, kar loči današnje in nekdanje — idealno — gledališče? Danes igri več ne verjamemo — vera pa je bila predpogoj za uspešno gledališče. Med poskusi, najti izhod iz tega stanja (namerno uporabljamo besedo „stanje“, ker odtujenost vse pre pogosto označujemo kot krizo) sta najbolj izraziti dve smeri: razgaljanje instrumentarija igre, pri čemer igra noče biti drugega kot to, kar je, torej neresničnost, ki se same sebe zaveda in hoče biti tako tudi sprejeta ter — po drugi strani — angažiranje gledalca z napadi na njegova primarna čustvena stanja, kjer razum ne more preprečiti neposredne prizadetosti.

Dve popolnoma različni smeri torej: prva gradi na gledalčevem razumskem pristopu k igri in odnos, ki ustvarja predstavo, je odnos resničnosti — igra. Znotraj tega kroga je možno graditi novo kvaliteto. V drugem primeru pa se srečujemo z gledališčem, ki hoče gledalca popolnoma zase. Takšno gledališče je eno najbolj nasilnih gledališč, kar jih je kdaj obstajalo. Ni zadovoljno z gledalčevimi prisotnostjo, temveč hoče razpolagati z njegovo svobodo. Použiva ga.

Kljub različnosti imata torej obe zvrsti skupen temelj: gledalec je odločilen sodelovalec predstave. Predstave same na sebi

ni, je samo predstava — komunikacija. Seveda je ta zakon veljal že od nekdaj, vendar je bila komunikacija enostranska in moralo je priti do odtujenosti gledališča, da se je le-to — s tem, da se je spraševalo po vzrokih odtujenosti — pričelo spraševati o naravi te komunikacije ter jo nazadnje spoznalo za osnovno možnost svojega obstoja. Staro gledališče je torej lahko vzor, vendar se mora ob spoznanju o izginuli veri današnji teater opreti na novo osnovo — že v zasnovi mora implicirati gledalca.

Opisana principa sta tista, s katerimi sodobni režiserji najpogosteje koketirajo. Koliko jim to uspe, je seveda odvisno od talenta posameznega režiserja ter od tega, v kolikšni meri je tak pristop resnična potreba po učinkovitem izrazu. Ko je Peter Lotschak postavil na oder ljubljanske drame Buechnerjevega Vojčka, se je poslužil načela razkrivanja mehanizma igre z namenom, da bi prikazal aktualnost problematike teksta, za katerega je drugače jasno, da je nastal v svetu, katerega splošna duhovna struktura se je vendarle precej razlikovala od našega. Lepa in hvalevredna zamisel — na žalost pa v tem primeru tudi potrebna. Hudo je, če nam mora režiser takole grobo povedati nekaj, kar bi lahko z malo bolj veščjo roko, enotnejšim principom in boljimi igralci prikazal v poldrugi uri, kolikor je igra trajala. Buechnerjev tekst na živ, sodoben in še vedno veljaven način zastavlja vprašanje o tem, v kolikšni meri je nujno trpljenje človeka, ki je izgubil svojo identiteto: kot družbeno bitje zaradi tega, ker je predmet najrazličnejših institucij, od družine do vojske, eksistencialno pa zaradi nenehoma prisotne zavesti o smrti. Te-

žišče je na družbeni odtujenosti, vendar se v tekstu vsaj dvakrat na tak način pojavi problem zapisanosti smrti, da spominja že na moraliteto. Pesimistično sporočilo o posameznikovih možnostih, ki nadomešča mirno antropomorfno podobo človeka z ironično antropološko.

Kaj je napravil Lotschak? Ponudil nam je sodelovanje, razpostavil je pred nas odski mehanizem, da smo bili skupaj z igralci, sam pa se ni potrudil, da bi našel stik z avtorjem. Na prostorsko sicer odlično rešenem odru je premikal blede figure, ki so govorile eno, počele pa nekaj povsem drugega. Kadar imamo klasično delo, je popolnoma brezupno če hočemo vzpostaviti stik z gledalcem, pa prej nismo uredili notranjih odnosov. Če gledalec igri več ne verjame, ni rečeno, da ji ne smejo verjeti igralci. Morda je bila kriva diskontinuiteta igre: razumljivo je, da je dosti lažje razvijati vlogo skozi daljše dejanje, kot pa v kratkih prizorih, kakršni sestavljajo Buechnerjevo dramo. Vendar je nerazumljivo, da gledališče, kakršno je ljubljanska Drama, ne premore ansambla, ki bi šel bolj v korak z — niti ne tako zelo novimi — gledališkimi zahtevami. Živčnost, s katero so posamezni prizori spravljeni skupaj, nihanje med ekspresionističnim in realističnim pristopom ter okornost igralcev — vse to je nesrečnega Vojčka spravilo v novo nesrečo — v neprepričljivo in negledališko uprizoritev.

Škoda. Kajti Vojček je tak lik, s katerim bi se publika lahko odlično razumela.

Ali pa ne. Vendar to vprašanje zadeva že publiko.

Zdravko Duša

Gerard Maurice:

Z EKONOMSKIM POHLEPOM SI KOPLJEMO GROB

Človeštvo živi na način, ki presega njegove zemeljske zaloge. Je torej treba napraviti konec ekonomski rasti?

Ekonomski rast in naraščanje gostote prebivalstva vodita s svojim trenutnim ritmom naš planet v revščino, lakoto, izčrpanost in zadušitev. Ali na kratko: le še 50, največ 100 let.

To je preprosta in zelo neugodna ugotovitev študije o „Mejah ekonomske rasti“, ki jo je v ZDA izdelala ena skupina MIT, slovitiga Massachusetts Institute of Technology.

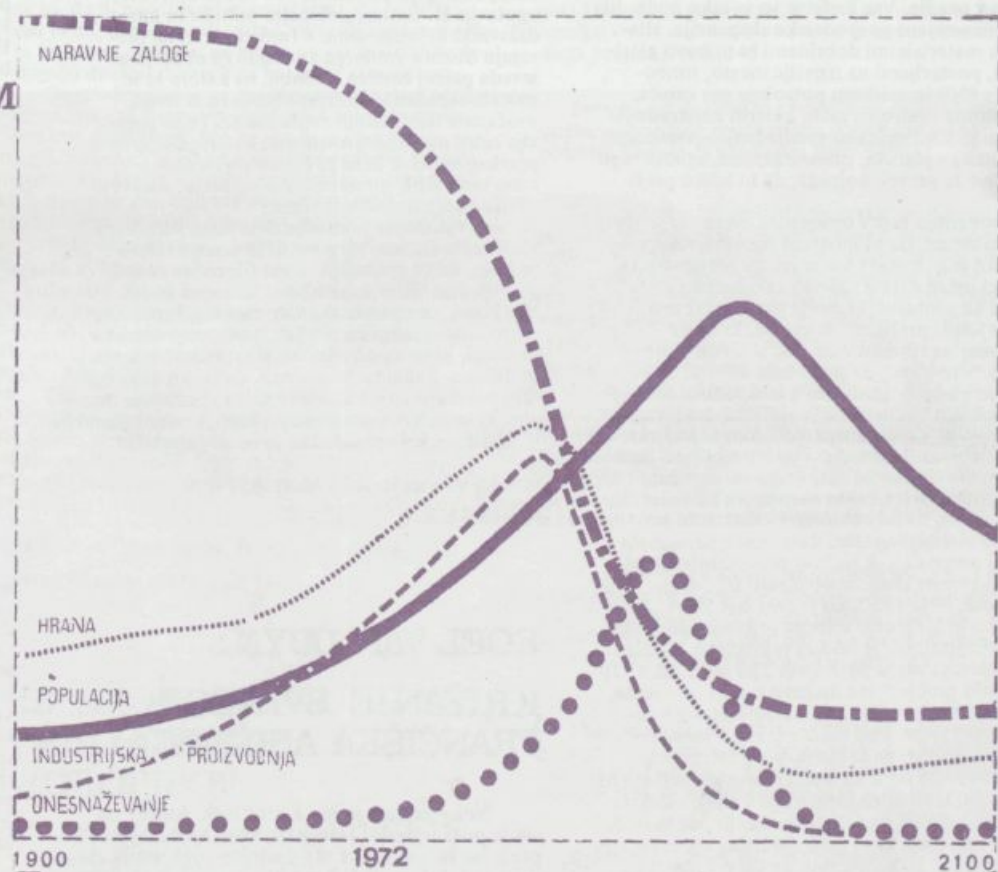
Gre za nenavaden paradoks, ki povzroča, da se kakršnakoli vrednotna sodba, ki jo lahko danes izrečemo o tekočem razvoju, neizogibno spreobrne, takoj ko ta razvoj projiciramo v bližnjo prihodnost. Dobro postane slabo in slabo dobro.

Danes je dobro proizvajati čim več in izvečti ljudi iz ekonomske bede. Toda proizvodnja do skrajnih meja vodi v izčrpanje naravnih zalog in nezmožnost v prihodnosti vsakomur zagotoviti to, kar bi mu manj intenzivna, a bolj organizirana proizvodnja lahko prinesla.

Danes pojmujejo kot dobro za splošni napredek, da se človeška bitja množijo: človeka priznavamo za ustvarjalca bogastva. Toda jutri naš planet ne bo mogel nahraniti 5 ali 7 milijard ljudi. Vzemimo za primer gumijasti balon, ki ga hočemo napihniti, kolikor je le mogoče. Zadostuje, da pihamo in znova pihamo. Balon narašča, narašča ... in nenadoma poči. Preseglj smo zgornjo mejo upornosti gume, torej mejno točko. In posledica ni, da balon, ko doseže svoj optimum, preneha naraščati oziroma zmanjša svojo prostornost za 10 do 20%, da bi ponovno vzpostavil ravnotežje in „polnost“ svoje narave in svoje biti. Posledica je, da balon poči: ga sploh ni več.

Študijo je MIT izdelal na zahtevo Rimskega kluba (Club di Roma). Le-ta je združuje določeno število poslovnih ljudi in znanstvenikov iz različnih evropskih dežel, ki so si zadali za nalogo skupaj razmisliti o človekovi prihodnosti, skušati razumeti in obvladati bodočnost. Leta 1968 so se na pobudo Italijana Aurelia Pecceia, predsednika združenja Italconsult, združili.

Rimski klub ni nikakršna institucija; v njem ne boste našli delovnih skupin, komisij ali generalnih skupščin; tu ni „zapisnikov“ zasedanj; ne izgublja rdeče niti tako pomembnega problema. Zavrača kakršnokoli obliko organizacije, ki bi vodila k fosilizaciji, zmanjšanju kreativnosti,

sklerotičnosti, h gotovi neučinkovitosti, kakršno kažejo primeri mnogih mednarodnih organizacij, ki so sicer ob svoji ustanovitvi polne obljub.

Študija MIT deluje kot bomba. Dobiček in konjunktura sta najbolj ogrožena v ZDA, kjer je celoten družbeno-ekonomski sistem osnovan na kapitalizmu. Primat, ki je priznan industriji in vrednotam, ki ZDA omogočajo obstoj in razvoj, se namreč postavlja kot osnovno vprašanje. Sveta dogma o gospodarskem in človeškem napredku se prek ekonomske ekspanzije nenadoma znajde ovržena, izpraznjena kot mehur. Aurelio Peccei ugotavlja: „Industrija — pod tem pojmom razumem vsako proizvodno aktivnost — pogojuje našo življenjsko raven, toda kvaliteta našega življenja in sama prisotnost življenja na Zemlji sta odvisni od naravnega okolja.“

Ameriška izdaja študije o „mejah rasti“, objavljena v začetku marca (letos, op. ur.), je bila v nekaj dneh razprodana. Trenutno je v prodaji že tretja izdaja. V Franciji bo knjiga izšla ta mesec

(Editios Fayard, Preface de Robert Lattes, directeur de la Société de informatique appliquée, junij 72). Hkrati bo objavljena še v številnih deželah, od Nizozemske do Japonske. To pomeni, da se prepri in zapleti šele začnajo. Francosko javno mnenje je, odkrito rečeno, že dovzetno za teze, ki jih omenjena knjiga razvija. Sloveče pismo sedanjega predsednika Evropske komisije svojemu predhodniku g. Malfattiju, v katerem se g. Mansholt sprašuje o problemih, ki jih postavlja gospodarski razvoj v Evropi (Celoten tekst pisma g. Mansholta g. Malfattiju je bil pravkar objavljen pri založbi Jean-Jacques Pauvert) in katerih se je polastil namestnik generalnega sekretarja KPF g. Georges Marchais v času referendumu, da bi osramotil „tehnokrate evropske revščine“, je bilo marsikje navdahnjeno prav iz študije MIT, in vse svoje argumentiranje naslanja na dejstva, ki jih je le-ta ovrednotila.

Dejansko se z odgovornostjo ne soočata samo „big business“ in veleindustrija. To je stvar družbe same, njenih vrednot in njenih hotenj. Končno je stvar vsakega izmed nas v tem, kar hočemo, kar želimo, kar pojmujejo za dobro. To je problem vsakega posameznika, ki se nanaša na etiko.

G. A. Pececi popolnoma točno postavlja stvari na njihova mesta, ko pravi: „Industrija je samo prastara roka, instrument proizvodnje družbe, katere ciljem služi. In proti tej celotni družbi morajo biti naperjene obtožbe, ki jim povsod pripisujejo velik pomen...“ („Bitka za zemljo“, avtor A. Pececi. Studija je bila istočasno objavljena v časopisih Le Monde (Francija), La Stampa (Italija), The Times (Velika Britanija), Die Welt (Zahodna Nemčija). Kajti usmerjenost in motivacije družbe so v popolnem neskladju z novimi dejanskostmi sveta, posebno s tistimi, ki se zavzemajo za reševanje naravnega okolja.

Toda ali ni ta rast kar najgloblje vsidrana v človeku? Ali ni njeno gibanje k „več“ tisto, kar drži človeška bitja pokonci? Predsednik Rimskega kluba je razglasil, da to misel zavračajo. „V vseh ciklih in življenjskih sistemih, v človeškem telesu, v gozdovih in oceanih, med biološkimi vrstami, v njihovih notranjih in medsebojnih bojih ni ničesar, kar bi neomejeno raslo. Tu in tam opažamo rast in upadanje, nato pa se nenadoma pojavijo sile ali dogodi, ki ob pravem času povzročijo upadanje rastočega, medtem ko se novi pojavi predstavljajo v kontinuiranem gibanju medsebojnega prilagajanja in v sestavljanju naravnega okolja. Ta dinamika, to neprestano vzpostavljane ravnotežja sta skrivnost in vzrok vsake evolucije, in zunaj tega ni drugega kot ruševine ter negibnost smrti.“

Človek je zakrivil greh napuha. Imel se je za drugačnega, neodvisnega, imel se je za gospodarja sveta, čeprav je samo sestavni in sestavljajoči del planetarnega sistema.

„Glavna gibalna sila moderne družbe, izpeljana iz židovsko-krščanske tradicije, v svojih dveh verzijah, kapitalistični in socialistični, je videti kot neomejena vera v lastne sposobnosti in njihovo znanstveno, tehnološko in industrijsko realizacijo ter v njihov kasnejši razvoj. Ta nadutost, ki zastruplja, izhaja iz prepričanja, da človek ni več delček narave, ampak gospodar sveta, ki lahko po lastni volji izkorišča svoje kraljestvo. Homo faber je postal heroj, sposoben spremeniti bedo v izobilje, homo sapiens je porinjen v ozadje. Vsa ljudstva so se tako podredila čudežu neomejene gospodarske ekspanzije. Hlastanje za materialnimi dobrinami in njihovo gloričiranje, postavljeno na najvišje mesto, simbolizirano s PNB in spiskom potrošnje per capita, sta simptoma sindroma rasti, katerih najstrašnejša posledica je kontinuirano spodjedanje sposobnosti našega malega planeta, prenaseljenega, zgubljenega in verjetno že preveč bolnega, da bi lahko preživel.“

Eksponentna rast v omejenem svetu: tu je torej jedro problema. Da bi ilustriral fenomen eksponentne rasti, je g. Robert Latté, avtor predgovora k francoski izdaji dela o „Mejah ekonomske rasti“, opozoril na problem, ki nas je vznemirjal že v otroških letih: problem „lokvanja, ki ubija“.

Lokvanj na ribniku vsak dan podvoji svojo površino. Vzemimo, da potrebuje 30 dni, da bi pokrili vso gladino ribnika in s tem zadušili kakršnokoli obliko vodnega življenja; kdaj bo torej pokrita polovica, zadnja meja, ko lahko še kaj ukrenemo? Odgovor je seveda – devetindvajseti dan: za ukropanje imamo na razpolago en sam dan. Vseh osemindvajset dni se nam je zdel lokvanj majhen, skoraj ni bil omembe vreden. Bilo je videti, da imamo še veliko časa, ko je nenadoma že skoraj prepozno. A najbolj presenetljiv in najstrašnejši primer eksponentne rasti najdemo v stvarnosti sami. Leta 1950, ko je svet štel 500 milijonov ljudi in ko je bil faktor letnega prirastka prebivalstva približno 0,3%, je bilo za podvojitev števila prebivalstva na svetu potrebnih 250 let. Leta 1970 se je število prebivalstva dvignilo na 3,6 milijarde, letni prirastek je znašal 2,1%; podvojitev pričakujemo v 33 letih. Med faktorji, ki jih moramo upoštevati, je npr. podaljšanje povprečne življenjske dobe – če bo le-ta obdržal svoj sedanjí ritem, bo svet v 60 letih štirikrat gostejše naseljen kot danes. Zmanjkalo bo obdelovalne zemlje, da bi ljudi nahranili, surovin, ki bi ljudi zaščitile, ogrevale ter jim omogočale življenje, tudi ne bo več dovolj.

Studija, ki jo je izdelal MIT, zajema pet bistvenih, znanih elementov: naseljenost, kmetijsko proizvodnjo, industrijsko proizvodnjo, neobnovljive naravne zaloge in onesnaževanje. Iz teh petih elementov je bil sestavljen globalni model, ki predstavlja svet in njegovo evolucijo. Vanj je vključenih več sto med seboj povezanih dejavnikov biološkega, političnega, psihosociološkega, socialnega in tehničnega značaja. Nato je bila celota postavljena surordinarno, čeprav sistem, vzet v celoti, zaradi interakcij ni več vsota podatkov, ki ga sestavljajo. Je nekaj več. Živi tako rekoč lastno življenje; posledica modifikacije vsakega faktorja pomeni preobrat v evoluciji ostalih faktorjev. Velika prednost tega modela je, da ni nesprenemljiv, in njemu gre zahvala, da lahko preizkušamo različne hipoteze. Tako lahko npr. predpostavljamo, da bo vsak košček zemlje sposoben nahraniti štirikrat več ljudi kot danes ali, da bodo odkritja novih surovin početverila lestvico, po kateri danes vrednotimo svoje rezerve, ali še, da bo tehnologija odkri-

la učinkovita in cenena sredstva za boj proti onesnaževanju. Te hipoteze sicer lahko postavljamo, a to še ne pomeni, da se nam obeta rožnata prihodnost. Z njimi le preprosto zavračamo zamudo nekaj let in dopuščamo, da bo vzrok končne katastrofe eno namesto nečesa drugega.

Če zaloge surovin pomnožimo s štiri, se bo industrija toliko in tako dobro razvila, da nas bo pogubilo onesnaževanje. Če premagamo problem onesnaževanja, se bosta prebivalstvo in industrija razvijala, dokler ne bodo izkoriščene vse obdelovalne površine: v tem trenutku se bo kmetijska proizvodnja odločno zmanjšala, zaradi česar bo morala upasti industrijska rast, da bi se kapital lahko čimbolj investirjal v kmetijsko proizvodnjo, itd.

Ta model je bil in je, kakor si lahko mislimo, izpostavljen številnim kritikam. „Prepovršen, preveč globalen, samovoljen“, so govorili. „Upoštevanje vrednote so je sredstva. Ničče pa ni upošteval njihove neenakomerne porazdelitve po svetu.“ Vse to je res. In Robert Lattés, izvedenec na tem področju, je to prvi priznal. Treba je sicer pripomniti, da je bil omenjeni model preizkušen za obdobje 1900 – 1970 in da se je pokazal, da je pravilen: evoliucijske krivulje so enake realno registriranim.

Predvsem, pravi g. Lattés, so postavljeni problemi tako resni, da si moramo zamisliti natančen model – ali neovrgljivo dokazati, da izbrani model ni točen. Ne moremo več čakati in oklevati.

Kamen spotike pri vsem tem pa je realizacija politike, ki se ji moramo podrediti, če se hočemo izogniti naznanjujoči se katastrofi. Potrebna je definicija novega svetovnega ravnotežja, stroga kontrola rojstev, izkoriščanje samih „obresti“ zemeljskih bogastev namesto vselega zajemanja iz Zemljinega „kapitala“, opustitev družbe razsipnosti, promocija ekonomije „trajnega“, preobrazba potrošniških teženj in navad, da bi prenehali trošiti, več kot proizvedemo, prenos potrošnje iz domene materialnega, fizičnega in kvantitativnega v domeno nematerialnega in kvalitativnega, neomejenega. To so seveda veliki in lepi cilji, ki pa predpostavljajo človeka, ki je vsestransko plemenit, inteligenčen, bister, odgovoren in perspektiven. Predpostavljajo pa tudi dobro vodstvo. „Torej“, ugotavlja R. Lattés, „običajni politiki in hkrati državniki delujejo samo v funkcijah, ki ne presegajo obzorij volilnega značaja. Ta obzorja so seveda precej tostran obdobja, na katera bi se morala nanašati naša razmišljanja in dejanja, soočena z določenimi evolucijami. Tu se pojavlja neko osnovno protislovje, katerega smo se pravkar zavedeli in ki ga bomo premostili le za ceno temeljitih sprememb v obnašanju, naravi in uveljavljanju določenih silnic.“

Kot vidimo, je področje delovanja Rimskega kluba zelo široko. Njegovo delo posega tako v politiko kot v filozofijo. Kajti filozofov ni več, pravijo člani Rimskega kluba. So samo ljudje, izgubljeni v zmotnih iskanjih, zaprti v kapelcih, nesposobni realno razmišljati o evoluciji človeka in stvari, ki omogoča napraviti shemo obnašanja in dejanja. Zakaj ne bi priznali, da lahko dajo nov dih, povrnejo vitalnost človeštvu industrijske družbe, ki se dolgočasi v izobilju, kajti, kot rad ponavlja R. Lattés: „V konjunkturo se ne da zaljubiti.“

Science et Vie, junij 1972, št. 657

prevedel b. k.

ROEL VAN DUYN:

KRIŽANJE SVETEGA FRANČIŠKA ASIŠKEGA

Nekega dne je sv. Frančišek Asiški na svoji poti ugledal jato ptic vseh vrst. Njihova podoba in govoriča sta ga tako pritegnili, da si je zaželel postati brat teh veselih božjih stvarstev. Zato je zapustil svojo družbo in se približal pticam. Ko je videl, kako ga mirno pričakujejo, je osupnil. Razumnost ptic ga je ganila in pričel jim je govoriti. „Ptice, sestre moje“, je dejal, „molite in ljubite tistega, ki vas je ustvaril; ki vam je dal perje, da se z njim varujete, in krila, da z njimi letate, in vse ostalo, kar potrebujete. Bog vas je postavil višje od ostalih bitij, vaš dom je v čistem zraku in čeprav ne sejete in ne žanjete, vas varuje in vodi, tako da nimate nobenih skrbi.“ Ko so slišale njegov glas, je pticam plašno splahnela. Približale so se mu, si ga ogledovale, mahale s krili in pele, da bi videl, kako mu zaupajo. Sv. Frančišek je videl, kako mu zaupajo in je stopil mednje. Ptice se niso bale. Končno jih je blagoslovil ter jim dejal, naj odletijo, in odletele so.

Sv. Frančišek se je verjetno močno zavedal enotnosti stvarstva, tako močno, da se njegove zgodbe zdijo današnjemu človeku neverjetne.

Ljudje našega časa živijo daleč od vsega, kar ni iz plastike, jekla, betona ali človeških mišic. Sodobni ljudje so tako izolirani v svojih mestih, da jih več ne gane uničevanje ptic, živali in rastlin.

Ne bi rad moral bralca z brezkončnim naštevanjem katastrof, ki jih vsak dan povzročamo v naravi. To nam je znano. Vendar bom kljub temu navedel dva primera, ker bi bilo škoda, če ne bi izrabili priložnosti, ki nas opozarja na resnost onesnaženja in uničenja našega okolja. Od približno 1300 višjih rastlin holandske flore je do let 1965 popolnoma ali skoraj popolnoma izginilo 434 vrst. Torej okrog 33%. Danes lahko brez dvoma trdimo, da je prizadetih rastlin že 54%. To grozljivo naraščanje moramo pripisati vedno širši uporabi pesticidov.

Ker ta primer morda ni bil dovolj jasen, bom navedel drugega, ki kaže zvezo med floro in favno. Kakšnih 20 let nazaj je bilo v rezervatu za divje ptice Zwartee Meer bogato rastlinje, s katerim so se hranile race in labodi. Poleg tega je bilo to rastlinje pomembno tudi za reprodukcijo določene vrste sladkovodnih školjk, ki so služile racam kot glavna hrana. Zaradi onesnaženja vode je rastlinje zginito v tolikšni meri, da najdemo dame v rezervatu štiri ptine manj ptic kot leta 1950. Naši krščanski civilizaciji očitno ni zadoščalo križanje Jezusa Kristusa. Morda zveni malo nenavadno, toda vse kaže, da nam žrtvenih morij ni nikdar dovolj. O tem se lahko prepriča vsakdo, ki spremlja rastoče uničevanje živalskih vrst. Križamo Frančiška Asiškega. Čeprav še ni mrtev, smo skoz njegove dlani in noge že zabili žeblje. Pozno je. Morda celo prepozno, toda rešiti moramo svetega Frančiška v podobi ptic, rib, sesalcev in drugih živih bitij pred popolnim križanjem. Kajti če se bo to zgodilo, ko pljemo jama sami sebi.

Ekologija je znanost, ki se ukvarja s povezanostjo živih bitij in njihovega okolja. Z ekologijo bi se moral ukvarjati vsakdo. Kaže, da bo to morda postala osrednja znanost in da bo od njene uspešnosti odvisno nadaljevanje človeške vrste. Odpravljanje onesnaženja, preprečevanje zastrupljanja, pametno upravljanje našega okolja – to so alternative, in če jih bomo uspešno izrabili, bomo s soljudmi živeli bolj srečno.

Kako naj, za božjo voljo, ustvarimo demokratično družbo, če v isti sapi z lastno aktivnostjo uničujemo biološko osnovo svojega obstoja? Ekologija ni pomembna samo zato, ker lahko zasenči vse politične in druge oblike, temveč tudi zavoljo tega, ker nas lahko pouči marsikaj o demokratični družbi. Ekologija nam lepo kaže nevarnost monokulture. Čim bolj pisani sta flora in favna v nekem okolju, tem manjša je možnost erozije, škodljivcev in kar je še podobnih stvari, ki motijo naravno ravnovesje.

Poleg poljedelskih je človek v zadnjem času ustvaril tudi ekonomske monokulture. Bližamo se čisti decentralizaciji določenih panog v določenih deželah: kositer v Boliviji, jeklo v Pittsburghu, Clevelandu in Youngstownu, nafta v arabskih deželah, industrija v Evropi in ZDA ter osnovni proizvodi drugod po svetu.

Zaradi industrijske revolucije so se zaloge energije nenavadno povečale, medtem ko se je raznovrstnost virov zmanjšala. Zdaj je najpomembnejše tisto gorivo, ki je nastalo iz fosilov, torej nafta in premog. Parna energija in sila vetra danes skoraj ne prideta več v poštev.

Gledano s tega vidika se lahko razvije cela monokultura v obliki umazanih in strupenih virov energije. Na vso srečo nam sodobna tehnologija ponuja raznovrstne energetske vire: sončno, energijo plimovanja, vetrne turbine, celo nuklearno energijo, čeprav je treba prej preprečiti škodljivost radioaktivnih odpadkov.

Nikar ne stavimo v tem pogledu vseh kart na en sam energetske vir. Morda pa bo le držalo, da dokazuje stopnjo razvitosti neke družbe stopnja njene diferenciranosti.

Najslabša oblika monokulture je družbeni komformizem večine ljudi zahodnega sveta, v katerega jih bolj ali manj potiskajo vplivi vseh vrst, naj bo to delovna obveznost, sredstva obveščanja ali pogoji, v katerih živijo. Nekdo, ki mora živeti v osmem nadstropju stanovanjskega bloka ob prometni cesti, mora biti, če hoče razviti svojo individualnost, mnogo močnejša osebnost kot nekdo, ki živi v svoji hiši sredi mesteca, v četrty polni rož, slikovitih zgradb in zgodovinskih zanimivosti.

V današnji družbi lahko rečemo, da bo le-ta toliko bolj zdrava, kolikor bolj se bodo posamezniki razlikovali med seboj. Taka raznolikost je možna samo, če bomo ustvarjali vsi, v decentralizirani družbi, in ne le politiki, javni uslužbenci, poslovni ljudje ter vojska. Mi, sodobni plastični ljudje, križamo Frančiška Asiškega, ker smo zgubili stik z naravo.

Nazaj k naravi! Nemogoče! In v nobenem primeru tega tudi ne želimo, ker moderna znanost in industrija ustvarjata preveliko bogastvo. Toda kdo bo vzpostavil ravnovesje med naravo in sodobno tehnologijo? Samo tisti, ki sprejme nase svojo človeško odgovornost in razume živali in rastline, je eno s Kozmosom, pa naj bo to že človek, rastlina ali stvar.

NATURE IN FOCUS, NUMBER 8, SPRING 1971

Prvič objavljeno v holandsčini v brošuri „Op hoop van leven“.

Prevedel Zdravko Duša

HERBERT MARCUSE:

Boj za razširitev sveta lepote, nenasilja in miru je političen boj.

Prispevek H. Marcuseja na zasedanju EKOLOGIJA IN REVOLUCIJA, ki ga je junija letos priredila francoska revija Le Nouvel Observateur.

Prihajam iz Združenih držav, in se počutim nekoliko neugodno, da bi govoril o že široko razširjenem ekološkem gibanju. Tamkaj je danes med bojevitimi skupinami in še posebej med mladino osnovna potreba boriti se z vsemi sredstvi, ki so na razpolago bojujočim (strogo omejenim sredstvom!), proti vojnim zločinom nad vietnamskim ljudstvom. Študentsko gibanje, ki se je ga že proglasimo za mrtvo ali umirajoče, cinično in apatično, je pred tem, da se prerodi v vseh deželah. To ni popolnoma organizirana opozicija; bolj je spontanost, ki se organizira, kolikor se more, začasno, na lokalnih stopnjah. Toda revolt zoper vojno v Indokini je edino opozicijsko gibanje, ki ga vzpostavljeni red ne more pridobiti zase, kajti neokolonialna vojna tvori sestavni del globalne kontrarevolucije, ki je najbolj razvita forma monopolnega kapitalizma.

Zakaj bi se torej ukvarjali z ekologijo? Zato, ker je poslanstvo Zemlje bistveni aspekt kontrarevolucije. Vojna, genocid nad ljudstvom, je tudi „tericid“, tedaj, ko se loti izviru in sredstev življenja samega. Ne zadošča več, da se ga uniči z živimi ljudmi: z zažiganjem in zastrupljanjem zemlje, uničevanjem gozdov, razstreljevanjem nasipov je treba preprečiti tudi eksistenco tistih, ki še niso rojeni. Ta krvava norost ne bo spremenila zaključka vojne, toda dovolj dobro izraža situacijo sodobnega kapitalizma: kruta razpisnost produkcijskih sil v metropoli imperializma ima za posledico kruto razpisnost destruktivnih sil in potrošnje uničevalskih produktov, ki jih izdeluje velika vojna industrija.

V zelo specifičnem smislu sta genocid in tericid v Indokini kapitalistični odgovor ekološkemu revolucionarnemu naporu po osvoboditvi: bombe so namerjene za preprečevanje ekonomske in socialne rehabilitacije zemlje, ki jo je zavzelo ljudstvo Severnega Vietnama. V širšem smislu pa se je monopolni kapitalizem angažiral v vojni proti naravi, tako proti človekovi naravi kot proti zunanji naravi. Kajti zahteve čedalje intenzivnejšega izkoriščanja nasprotujejo sami naravi toliko, kolikor je tu izvir in mesto življenjskih instinktov, ki se bojujejo proti agresivnim in destruktivnim instinktom. In zahteve izkoriščanja po stopnjah zmanjšujejo ter razpisajo življenjska sredstva: bolj ko se kapitalistična proizvodnja veča, bolj postaja destruktivna. To je ena izmed manifestacij notranjih protislovij kapitalizma.

Spremeniti človekovo naravo in njegovo okolje, da bi ga „civilizirali“ – to se pravi, da bi iz njiju naredili subjekt-objekt družbe menjava, je bila ena izmed bistvenih funkcij civilizacije: podvreči princip radosti principu dejanskosti, transformirati človeka v instrument čedalje bolj alieniranega dela. Ta brutalna in boleča transformacija je počasi posegla v zunanjo naravo. Gotovo je bila narava zmeraj (dolgo časa edina) dimenzija dela. Toda bila je tudi dimenzija on s t r a n dela: zunanost lepote, miru, neresivnega reda. Zaradi svojih vrednosti je bila narava tudi negacija družbe menjava z njenimi vrednostmi profita in koristnosti.

Naravni svet je vsekakor zgodovinski svet, socialni svet. Tako kot negacija agresivne in nasilne družbe je tudi pacifizirana narava delo človeka (moškega in ženske), delo njegove produktivnosti. Torej je kapitalistična produktivnost ekspanzionistična v svoji lastni strukturi: progresivno reducira naravni prostor zunaj sveta dela ter organiziran in manipuliran prosti čas.

Proces, ki je podvrnil naravo nasilju izkoriščanja in onesnaževanja, je takoj ekonomski proces (aspekt produkcijskega načina), toda obenem je političen proces. Moč kapitala se razprostira nad naravo kot prostor rešitve in uhajanja. To je totalitarna tendenca monopolnega kapitalizma: individuum mora spoznati v naravi svojo lastno družbo; treba je zapreti nevarno dimenzijo bežanja in ugovaranja.

Na sedanji stopnji razvoja je začelo absolutno nasprotje med socialnim bogastvom in njegovo destruktivno uporabo prodirati v zavest ljudi, celo v manipulirano in indoktrinirano zavest ter podzavest. Čutimo in vemo, da ni več nujno živeti kot sredstvo dela in alieniranega prostega časa. Čutimo in vemo, da blaginja ni več odvisna od perpetuirane rasti produkcije. Revolt mladih (študentov, delavcev, žensk) je v imenu vrednot svobode in sreče zrušitev vseh vrednot, ki vladajo v kapitalističnem sistemu. In ta revolt se usmerja v iskanje naravno in tehnično radikalno drugačnega okolja, v vizijo, ki postaja baza

subverzivnih izkušenj: poskusi ameriških „komun“, da bi vzpostavile realne relacije med spoli, med generacijami, med človekom in naravo; poskusi, da bi obranili zavest zavračanja in prenavljanja.

V tem političnem kontekstu naskoči ekološko gibanje „l i v i n g s p a c e“ kapitalizma, razširitev domene profita, produktivno razpisnost. Vsekakor je borba proti onesnaževanju lahko pridobljena. Kdor danes ne opominja na „reševanje okolja“, na zaustavitev njegovega onesnaževanja in zastrupljanja, nima mnogo publicitete. Ustanovljene so številne komisije za kontrolo krivcev. Ekološko prizadevanje gotovo lahko pripomore k olepšanju okolja, k temu, da ga naredimo bolj prijetnega, manj strašnega, bolj zdravega in potemtakem bolj znoznega. Očividno je to pridobitev, je pa tudi element napredka, kajti prek te pridobitve se začne na samih prsih kapitalizma odkrivati določeno število potreb in aspiracij in spreminjati odnos ljudi, njihovih izkušenj, njihovega obnašanja do njihovega dela. Ekonomske in tehnične zahteve so prešle proti kontestaciji, ki postavlja pod vprašaj obliko same proizvodnje in model potrošnje.

V čedalje širšem smislu zadeva ekološki boj ob zakone, ki vladajo v kapitalističnem sistemu: zakon razširjene akumulacije kapitala, ustvarjanje aдекватne presežne vrednosti, profita, nujnost perpetuiranja odtujenega dela, izkoriščanje. Michel Bosquet (udeleženec zasedanja Ekologija in revolucija; op. prev.) je to dobro formuliral: ekološka logika je čista in enostavna negacija kapitalistične logike; Zemlje ne moremo rešiti v okviru kapitalizma, tretjega sveta ne moremo razviti po modelu kapitalizma. nenasilja in miru političen boj. Insistiranje pri teh vrednostih, pri restavraciji Zemlje kot človeškega okolja, ni samo romantična, estetična, poetična ideja, ki se tiče zgolj privilegiranih: to je danes vprašanje obstanka. Ljudje morajo sami dognati, da je nujno potrebno spremeniti način proizvodnje in potrošnje, opustiti vojno industrijo, razpisnost, gadgete (gre za težko prevedljivo angleško besedo, ki je blizu slovenski „iznajdbi“; op. prev.), da bi v tem nadomestili proizvodnjo predmetov in potrebna opravila z življenjem reduciranega dela, k r a t i v n e g a dela, uživanja.

Cilj je zmeraj blaginja, ampak blaginja, ki ni definirana s potrošnjo, ki vedno narašča po ceni nekega čedalje bolj intenzivnega dela, temveč z osvojitvijo življenja, ki je osvobodeno strahu, suženstva, nasilja, smrada, peklenskega ropota našega industrijskega kapitalističnega sveta. Ne gre za to, da bi naredili odvratnost lepo, da bi prikrivali bedo, dezodorirali smrad, okrasili zapore, banke in tovarne s cvetjem; ne gre za to, da bi očistili obstoječo družbo, temveč za to, da jo zamenjamo.

Onesnaževanje in zastrupljanje sta prav toliko mentalna kot fizična motiva, prav toliko subjektivna kot objektivna. Boj za okolje, ki zagotavlja srečnejše življenje, bi lahko, v samih individuih okrepljen instinktno korenine njihovega lastnega osvobodjanja. Če ljudje ne zmorejo več razlikovati med lepim in grdim, med tišino in ropotom, ne poznajo več bi-

V končni analizi je boj za razširitev sveta lepote, stvene kvalitete svobode – sreče. Takrat ko postane okolje bolj okolje kapitala kot človeka, služi narava za utrditev človeškega suženjstva. Ta stanja imajo svoj izvor v baznih institucijah vzpostavljenega sistema, ki mu je narava najprej objekt profitnega izkoriščanja.

Taka je notranja nepremostljiva limita vse kapitalistične ekologije. Resnična ekologija se izteka v borbo za neko socialistično politiko, ki mora obenem v procesih proizvodnje in v pohabljeni zavesti individuum uspeti, da zadene korenine sistema.

Le Nouvel Observateur, št. 397; 19. junija 1972
prevedel pavel zgaga

IZ EKONOMSKO-FILOZOFSKIH ROKOPISOV

Človek je generično bitje, ne le v tem ko za svoj predmet praktični in teoretično naredi rod, tako svoj lastni rod kot rod drugih stvari, ampak – in to je le drugačen izraz za isto stvar – ampak tudi vtem ko je do samega sebe v takem odnosu kot do zdajšnjega živega rodu, vtem ko je do sebe v takem odnosu kot do u n i v e r z a l n e g a, zatorej svobodnega bitja.

Generično življenje obstaja i pri človeku i pri živali fizično najprej v tem, da živi človek (kot žival) od neorganske narave, in kolikor je človek univerzalnejši od živali, toliko univerzalnejše je območje neorganske narave, od katere živi. Kakor rastlinstvo, živalstvo, kamenine, zrak, svetloba itn. teoretično tvorijo del človeške zavesti, deloma kot predmeti naravoslovja, deloma kot predmet umetnosti – njegova duhovna neorganska narava, duhovna hrana, ki jo mora za uživanje in pripravljanje šele pripraviti – tako tvori tudi praktično del človeške življenja in človeške dejavnosti. Fizično živi človek le od teh naravnih produktov, pa naj se že pojavljajo v ob-

liki hrane, kurjave, obleke, bivališča itn. Človekova univerzalnost se praktično kaže ravno v univerzalnosti, ki naredi vso naravo za njegovo n e o r g a n s k o telo, tako kolikor je ta 1) neposredno sredstvo za življenje, kot tudi kolikor 2) je materija, predmet in orodje njegove življenske dejavnosti. Narava je človekovo n e o r g a n s k o t e l o, namreč narava, kolikor sama ni človeško telo. Človek ž i v i o d narave, to pomeni: narava je njegovo t e l o, s katerim mora ostati v trajnem procesu, da ne bi umrl. To, da je človekovo fizično in duhovno življenje povezano z naravo, nima drugega smisla kot, da je narava povezana s samo seboj, kajti človek je del narave.

Vtem ko odtujeno delo človeku 1) odtuja naravo, 2) samo sebe, njegovo lastno dejavno funkcijo, njegovo življensko dejavnost, odtuja človeku njegov r o d; g e n e r i č n o življenje je mu naredi za sredstvo individualnega življenja. Prvič odtuja generično življenje in individualno življenje, in drugič naredi zadnjega v njegovi abstrakciji za smoter prvega, prav tako v njegovi abstraktni in odtujeni obliki. (str. 307/308)

Ravno v obdelavi predmetnega sveta se zategadelj človek šele dejansko izpriča kot g e n e r i č n o b i t j e. Ta proizvodnja je njegovo delovno generično življenje. Po nji se kaže narava kot n j e g o v o delo in njegova dejanskost. Predmet dela je zategadelj u p r e d m e t e n j e človekovega g e n e r i č n e g a življenja: vtem ko se človek podvaja ne samo intelektualno kot v zavesti, ampak ko se podvaja delovno, dejansko, in zategadelj opazuje samega sebe v nekem od sebe ustvarjenem svetu. Vtem ko zatorej odtujeno delo človeku iztrga predmet njegove proizvodnje, mu iztrga njegovo g e n e r i č n o življenje, njegovo dejansko generično predmetnost, in spremeni njegovo prednost pred živaljo v to pomanjkljivost, da se mu odtegne njegovo neorgansko telo, narava. (str. 309)

Videli smo, kakšen pomen ima pod predpostavko socializem b o g a t o s t človeških potreb in potemtakem tako neki nov način proizvodnje kakor tudi neki nov predmet proizvodnje. Novo potrjevanje človeške bitne moči in nova obogatitev človeškega b i t v a. Znotraj privatne lastnine obratni pomen. Vsak človek špekulira na to, da bi drugemu človeku ustvaril n o v o potrebo, da bi ga s tem prisilil k novi žrtvi, da bi ga postavil v novo odvisnost in ga zapeljal v nov način u ž i v a n j a in s tem ekonomskega propada. (str. 345)

Potreba po denarju je zatorej resnična, od nacionalne ekonomije producirana potreba in edina potreba, ki jo le-ta producira. (str. 346)

Celo potreba po svobodnem zraku pri delavcu preneha biti potreba. Človek se vrne v bivališče v votlini, ki pa je zdaj zastrupljena z mefitičnim kužnim dahom civilizacije in v kateri prebiva le še n e s t a l n o, kot v nekaki tuji sili, ki se mu lahko vsek dan odtegne, iz katere ga lahko, če ne plača, vržejo ven. To mrtvašnico mora p l a č a t i. (...) Svetloba, zrak itn., najenostavnejša ž i v a l s k a snaznost za človeka ni več potreba. U m a z a n j a, to zamočvirjenje, trohnenje človeka, s m r a d n i o d t o k (to je razumeti dobesedno) civilizacije postane zanj ž i v l j e n s k i e l e m e n t. Noben izmed njegovih čutov ne biva več, ne samo ne na svoj človeški način, ampak na neki n e č l o v e š k i in zato niti ne živalski način. (str. 347)

Nacionalna ekonomija, ta znanost b o g a s t v a, je zategadelj hkrati znanost odpovedi, stradeža, v a r č e v a n j a, in dejansko pride do tega, da človeku p r i h r a n i celo p o t r e b o po čistem z r a k u ali fizičnem g i b a n j u. (str. 348/349)

Nujnosti tega, da nahaja celotno revolucionarno gibanje svojo prav tako empirično kot teoretično osnovo v gibanju p r i v a t n e l a s t n i n e, ekonomije, ni težko sprevideti. (str. 333)

K o m u n i z e m kot pozitivna odprava p r i v a t n e l a s t n i n e kot človeške s a m o o d t u j i t v e in zato kot dejansko p r i s v a j a n j e č l o v e š k e g a b i t v a po človeku in za človeka; zategadelj kot popoln, zavestno in znotraj vsega bogastva dozdajšnjega razvoja nastali povratek človeka za sebe kot d r u ž b e n e g a, t j. človeškega človeka. Ta komunizem je kot dovršen naturalizem = humanizem, kot dovršen humanizem = naturalizem, je r e s n i č e n razplet spora med človekom in naravo ter človekom, resničen razpad spora med eksistenco in bistvom, med upredmetovanjem in samopotrjevanjem, med svobodo in nujnostjo, med individuum in redom. Komunizem je rešena uganka zgodovine in ve, da je ta rešitev. (str. 332/333)

(Navedeno po: Karl Marx: Ekonomsko filozofski rokopisi; v K. Marx – F. Engels IZBRANADELA, I. zvezek; Cankarjeva založba, Ljubljana 1969.)

VZAJEMNA POMOČ

DKP (agencija Drži kot pribito) – Iz neuradnih virov smo izvedeli, da namerava palestinska organizacija Črni september prirediti za svoje ustaške kolege serijo poučnih predavanj na temo „teror v današnjem svetu“. Predavanja bodo popestrili s praktičnim pokom. V ta namen so si od švedske vlade izposodili dve letali tipa boeing 707, eno državno kaznilnico in enega jugoslovanskega

atašeja.

(Težka sapa, satirični in humoristični list društva komunarjev FSPN, št. 1)

Ja, ja! Imamo pa še vest, da misli društvo dobičkomanov prositi Težko sapa za strokovni nasvet, kako se s finto na prvi strani proda čimveč izvodov. Vedo že, da gre to na račun kakšnega prepira, toda niso čisto gotovi: „V tem je nekaj več!“

m. p.

POVPREČEN ŠTUDENT VIŠJEGA LETNIKA

Povprečen študent višjega letnika ima povprečno oceno osem. Ob vpisu na fakulteto od študija fizike pričakuje, da bo dobil teoretsko in eksperimentalno znanje za delo v inštitutih. Kasneje svoje mnenje spremeni in se nameri po končanem študiju zaposliti v tovarni. Vzdržujejo ga starši, ima pa tudi štipendijo. Predavanja in vaje obiskuje redno, študira sproti in si pridno zapisuje predavanja. Ti zapiski so mu pozneje najpomembnejša opora pri študiju za izpite.

Povprečen študent ni preveč zadovoljen s konceptom snovi, ki se predava, navdušen pa je nad odnosi med učitelji in študenti. Prostega časa mu primanjkuje in tudi bolj poredko bere literarna dela. Tudi v študentskih organizacijah ne sodeluje, je pa pripravljen sodelovati.

Boris Vedlin

(List, glasilo študentov fizike na oddelku za matematiko in fiziko, FNT, št. 2)

tribuna

študentski list

Izdajatelj IO SŠ LUZ

LJUBLJANA, TRG REVOLUCIJE 1

PRIIMEK IN IME:

NASLOV:

Naročam študentski list »TRIBUNO«. Celoletna naročnina je 25 din.

Naročnino bom poravnal takoj.

Podpis:

HVALA!

XII

